

ALBERICI

GENTILIS

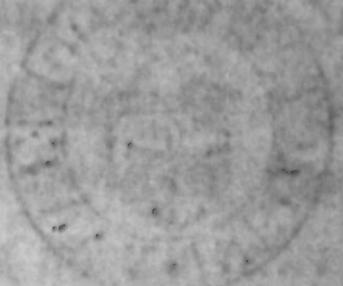
I. C.

(3.)

Professoris Regij.

Disputationum

DECAS PRIMA.

LONDINI

Excudebat Iohannes Wolfius,

1587.

ALBERICI
GENITILIS

I. C.

Thesaurus Rerum

Diligentissimum

Thesaurus Rerum

INDI

Excepere possuisse Moline

1285.

ILLVSTRISSIMO
FRANC. VALSINGAMO

Albericus Gentilis S. P.

Vanta illa sit, FRANCISCE VALSINGAME
illustriſſime, obligatio,
qua me tibi obligatum
opinor, hinc intelligas
licet, quod ad te pri-
mum regius factus professor eorum, quæ
ego dare confueui, munus apporto. Sit
enim istud sane quam tenue & exi-
guum, ac inferius longe dignitate tua,
quod tamen primitiarum nomen tenere
potest, erit hoc ipso dignumq; quod in
conſpectum tuum deueniat, nobiléque
animi mei testimonium, qui tibi deuin-
tiſſimum ſe eſſe agnoscit. Et verò tibi
cur non debeam maxime, ſi tu is fuisti,
qui ſex continuis annis me, ac meos tan-
ta es complexus humanitate ſemper, ut ſi

A3 excellen-

excellentissimum Leicestrensem excipio,
nullus omnino mihi occurrat, quem tibi
parem hac in parte facere possim. Disce-
denter deinde me, & vale tibi dicen-
tem, Angliaeque, non tu ferè etiam votis
reducem exoptasti, & tuorum erga
me sensuum, voluntatisque interpres re-
ditum auguratus es? Absentem nec sine
bonore esse voluisti, qui viro illustri Ho-
ratio Palauicino comitem me in legatio-
ne, qua ille pro augustissima Regina apud
Saxoniæ electorem functus est, adiungi
curaueris. Et mox cum de regio profes-
sore prospiciendum Oxoniensibus esset,
suscepit illustrissimo Leicestrensi de
me reuocando consilium sic adprobasti, ut
eum initæ alacrem deliberationis execu-
torem effeceris: & deliberationem ipsam
reginae serenissimæ sic laudasti, vt tua
tandem opera datum sit, quod extre-
mum in negotio conficiendo supererat. Re-
deuntem porrò quanta me lætitia excepio-
sti? Eo ego sic letatus sum facto, vt sus-
periora

periora omnia huic vni collata estimare
minimum possum. Magna est nominis tui
fama, magnus splendor. & virtus ipsa
tua maxima est: in qua dum legationes
summas, summeque arduas, & negotia
summa absens tractasti, Anglicum hoc
imperium conquiescere visum est. &
nunc, quando cum alijs maximis dignita-
tibus illum supremi secretarij locum ten-
nes, sic conquiescit, ut te nunquam non
vigilantisimum, & sapientissimum exca-
periatur. Exteri sane amici tuam istam
gaudent excellentiam, dolent hostes, o-
mes quam latè Europæ apertingunt quasi
eternitatem admirantur. Quod si de charitan-
te in Reginam serenissimam, & religione
tua in Deum instituere orationem placet,
huius ego initiam possum, finem certè inue-
nire numquam queam. Itaque de te, tuā
que præstantia (ut faciunt) alijs præstan-
tiiores agant, ego ipsis me meritum, per-
petuūque succentorem præbebo, &
quod restat, de animo, quem ero tibi de-
tinētissi-

uinctissimum, hic absoluo. Ista (ut prae-
dixi) prima sunt, quæ de nobis hoc tem-
pore ad te prodeunt: & sunt quidem de
dispersis laboribus nostris collecta: quod
hoc tempus erit, in quo maturiora effice-
re omnia possim, velimque, quæ forsitan
matura minus visa sunt, & quæ in con-
spectum hactenus hominum non peruenie-
runt. Et Leicestrensis, & tuum hoc opus
est. a vobis mihi otium honestius factum.
vobis debetur quicquid proficiat ex eo pos-
terit. & tibi, quod proficiatur primum,
decadam istam dissertationum addico: re-
liquasque, que sequentur, in maiorem
muneris ornatum despondeo. Hanc in
præsentia comiter excipias, pro singulari
humanitate tua te rogo: alias autem sic
expectes, ut quæ tuæ sunt, & homini
eius, qui multis meritis tui est tuus. Van-
le vir nobilissime. & Deus opt. Max-
prudentissimus, sanctissimisque consiliis
tuis lætus aspiret. Oxon. V. Id. Aug.

M.D.LXXXVII.

ALBERICI GENTILIS

I. C. Professoris regij,

Disputationum

Decas prima.

De nascendi tempore

Disputatio prima.

Vanquam nostris non infrequentissimè legibus, & aliorum scriptis admoneamur, ab ijs abstinere tractationibus, quæ nostræ artis non sunt, & illos adire, atq; audire iubeamur, ad quos pertinent: Si tamē *De nascendi tempore* (quæ alterius philosophiæ videri quæstio tota potest) aliquid nos explicare tentabimus, quod legum auctores huius laudare auctores facti valimus, in ea monita, iussaq; minimè commississe videbimus. Tractat de re ista I. C. Paulus in l. septimo mense. D. de sta. ho. Vlpianus in l. 3. §. vlt. D. de su. & leg. Iustinianus imperator in Nou. 39. & tractauit diligenter Adrianus, quod legitur Gell. lib. 3. c. 16. Diuus Pi-

B

us.

2 De nascendi tempore.

nis, ut habetur in eo. §. vlt. idemque Paulus lib. 4. sent. tit. 9. Sed & interpretes de ea re commentationes non uno in loco habent. Est verò grauis & magni ponderis disputatio, ut quæ in titulu relata est de statu hominum, quæque de fortunis & existimatione plurium est. Quapropter diligenter paullo, quam nostri fecerint præceptores, tractare illam oportet, &, ut spero, tractabimus. Ait Paulus, *Septimo mense nasci perfectum partum, iam receptum est propter auctoritatem doctissimi viri Hippocratis.* Septimo mense. Vulgari an Lunari? De eo, opinor, accipimus, quem sententia auctor Hippocrates cogitauit. cogitauit autē de Lunari, ut liquidō licet apud ipsum videre in lib. de septimenni partu. vbi & altera, quæ hīc suboritur quæstio, definitur. Si de septimo pleno, vel quomodo ista ipsius enunciatio capi debet. atque nos vtrumq; explicauimus c. 4. de diu. te. app. Die centesimo octogesimo secundo exacto & horis præterea quindecim hoc constare tempus retulimus, ita; accipienda docuimus Vlpiani verba in ea l. 3. §. vlt. prout & ipse accepit, qui ait, *ante centesimum octogesimum secundū diem.* &c. id, quod nō est ipso centesimo octogesimo secundo. Malè autē nō nostri modò de nostro septimenni hīc statuūt, sed & doctis.

De Septi-
menni.

doctissimus medicus Fernelius cons. 53. dum ad septimi mensis finem perfectum septimen-
strem constituit, contra quam Hippocrates do-
cet: ad cuius documentum ratio Ferneliana
nec duci vlla interpretatione potest. Sequitur
in lege nostra, *Perfectum partum.* is est, qui
perfectam omnium membrorum internorum
& externorum efformationem habet, viuereq;
aptus propterea sit, ut Hippocrates, & alij de-
clarant. *Iam receptū est.* fuit igitur controuer-
sum: & quidē diuersum Homerus cēsuit Ilia.
I. 9. & Eutiphro quidā Cnidius, cuius memi-
nit Censorinus de di. na. c. xj. antiquos itē Ro-
manos partitiones huiusmodi quasi nōstrosas
rariates non recepisse, refert ex Varrone Gel-
lius: atq; abortū dici rationabiliter a Terentio
septimenstrem Donatus notat in Hecty. ac. 3.
sc. 3. idem quod ego puto voluisse Arnobium
lib. 3. dū ait, præpostero partu septimanas edi-
ficiaturas. At Hippocrates, admiratione inquit,
corripiatur, immo verò addubitetur ruditis qui-
spiam & inexperiens, an ulli nascantur septi-
mestres partus. ego sanè tales, & frequētes qui-
dem vidi. cuius opinionē receptam I. C. no-
ster testatur: quod verū est, ut apud Plat. li. 5.
de rep. Arist. probl. 41. scđt. x. Alcx. prob. 48.
lib. 2. & apud alios, quos Censori, & Gell.
nomināt. sed & Arabes, quiq; corum sectam

secuti sunt, & cæteri deinceps, vt à Matthæo patre audio, ratum id, certumque habent: & gentilis certè noster D. Gentilis Cyno consulenti respondit, vt Bartolusque, Socinus, & alij scribunt. *Propter auctoritatem doctissimi viri Hippocratis.* In libello de septimenstri parti: qui vtcunque ab Hippocrate editus non credatur, & imperfectus iudicetur, tamē editum ipsum ab Hippocratis filio, & sententiam Hippocratis habere, in censura operum Hippocratis tradit egregius Mercurialis. Quod cognoscendum est, ne Paulo quoque illusum h̄ic vereamur, vt illusum arbitror Iuliano in l. si pater. 35. D. de solut. & in libro de diu. te.app.exposui. Supernotandum verò est, quod non ex numeris Pythagoreis, quos neq; actionis, neque passionis esse principium, Aristoteles docet, disputat noster I. C. vt fecit lib. 4. sentent. Sed vni receptæ Hippocratis auctoritati innititur rectius: vt vt Censorinus in eo numero totus sit, & Macrob.lib.1.Somn.c.6. Atque ita Tribonianus non ex sententijs, sed ex responsis definitiōnem istam nobis referre voluit. Et verò falsa etiam est sententia, quia plenum septimum requirit, nec in euntem admittit: quod planius apud Mactobium legitur & Censorinum. Itaque sit ineptus Cuiacius, qui sententiam, im-

mo

mo responso nostro existimat non aduersari.
Et de septimestri satis.

De Se-
meñtri.

Quid autem si & de Semenstri aliquid dicimus? An sexto mense nasci perfectum partum posse negemus, quia septimo nasci perfectum posse audimus? Et Hippocrates utique negat, & Arist.lib.7.hist.an.c.4.Plin.lib.7.c.3. constansque peritorū definitio videtur, quod tamen quæri & hoc posse animaduerto, quæstionem non ineptissimè discutiemus. Ex facto (ut in dialogis Speronius narrat) tristatum est, an quæ IV Kal. Nou. nupsit, & I-dib. April. peperit, ea ex matrimonio, an ex venere antiquiore peperisse iudicaretur. Incidere (ut hoc ego præmoneam) species ista potest, si vidua ducitur: Si ut virgo ducitur, quæ tamen fuisse mulier (medici, mulier quæ est, viro virginem ostendere possunt, quod ipse in consultatione D.Gentilis legi) à marito dicitur propter istum partum. Quætri potest, si a viri morte longè post nubat, & sexto a secundarum nuptiarum mense pariat. Si statim a viri morte nubit, & hoc mox tempore pariat: an ex coniugio priori, an ex posteriori sit foetus. Quid etiamsi maritus mulierem dicat, dixerit: contra vxor virginem sc in cubiculum viri ductam adseueret, adseuerauerit? id cui contigerit scio, & contingere haud ratiōnabiliter.

B 3   ratiōnabiliter,

rissimè? non ignorant amici quidam nostri? Quid si ante nuptiarum solennia vxor cognita est, & id tamen fateri incommodum sit, vel ad poenam, aliudque maritorū, filiorūque detrimentum? Quid si nec agere contra impudicam duxitā maritus morte intercedente valeat? Totidem occasionibus, alijsq; plurimis disceptari de huiusmodi partu potest, sit, nec ne ex matrimonio, de quo agitur: olim & in repudiatis bellè quæri, item & in cōmodatis potuit. Nescis a Catone commodatam Hortensio vxorē? Fabulæ Plutarchus deputat: sed rem Appianus lib. 2. de be. ciu. simpliciter narrat. Lycurgi legibus concessum hoc cōmodatum, tradit Xenophō in lib. de rep. Lacæd. & Lycurgi, & Numæ institutū Plutarcus ipse metnotat in comp. Nu. & Lyc. atq; eius facti Catonis etiam meminit Quintilianus lib. 2. c. 5. nec dubito, quin ita sit, nisi illud forte dicimus, repudiata duxisse Hortensium, atq; hoc dimittēte duxit a Catone rursum. Dubitari in ista maritorū commutatione, cui sit tribuendus partus, admodum potuit. & hac propterea ne esset quæstio, ducere viduam, dismissamue sic licebat, si prægnas erat: vt pontifices Augusto Liuiam non vacuam ducenti responderunt: vtq; priuignā Syllæ Æmiliam duxit Pompeius Magnus, testibus Dion lib. 48. & Plut. in Syll. & in Pomp. quanquā hic tyran-

tyrannicum factum insimulet Syllæ, & consultos per ludibrium in causa Liuiae pontifices dicat li. i. Ann. Tacitus, si concepto, neodū edito partu ritè nuberet. nam inclinat in eam partē Dio, vt inter patrit̄ consuetudines pontificibus id immo repertum fuerit. Ex eo autē, quod tertio mense post enixa Liuia est, iactatum illud, *Felicibus & trimenstres filij sunt.* quod recitat Suetonius in Claud. Iam quaeramus si reijci ex hoc partus potest, quod sexto mense natus est. Et alij quicquid dixerint, in probatissimi nominis puella Speronius probare ex nuptijs partū tentat. adfert autē quod Avicenna scriptum reliquit, a muliere se fide digna hoc ipsum accepisse, mense sexto editum partum. item & illud profert, certum pariendi tempus nō esse a natura mulieri constitutum. quod Aristoteles dixit, atq; ex hac tota disputatione penitus cōstat. Et si igitur pleriq; omnes conueniere aduersus semenstrem videantur, tamen quod in toto hoc naturæ mysterio nihil constas reperiatur, inq; ipso explicando medici, philosophiq; mirandū in modum sibi inuicem cōtradicunt, adeoq; ostendunt, sc̄ quasi in densissimis tenebris suas in proposito definitiones confecisse: cauendū vtiq; fuerit, ne tantam ipsorum traditionibus fidem adcommodeamus, vt non aliquando eas descrere audeamus. Partus ante nonum,

aut post decimum mensem editus olim non
 probabatur. mox & frequenti quidem assen-
 su septimenstris exceptus est, vlt̄aque deci-
 mum mensem tempus haud incunetanter
 prolatum. Cur? quia & istis mensibus partum
 nasci obseruatum est. Ergo quod natum &
 ante septimum obseruemus, hunc quoq; ad-
 mittete, rationis est. Et certe si longe vltra cō-
 stitutum medicis tempus differtur partus,
 quid non & ante constitutum medicis tem-
 pus per dies aliquot edi potest? Puella, de
 qua Speronius agit, per dies tredecim ante
 constitutum Hippocrati tempus peperit. An
 non causæ esse queunt, quæ foetum accelererent?
 Sunt, quæ morantur. Resiluit in uterum Sa-
 guntinus infans, vt Plinius narrat lib. 7. c. 3.
 quod portentum in sequentis publicæ calami-
 tatis fuit: quasi ab eius aspectu foetus refuge-
 ret. Quid ergo, ait Speronius, si noster hic
 exiliat citius, vt publicæ alicuius instantis le-
 titiae particeps sit? Dicunt & semine parentū
 fieri, vt partus citius, tardiusque prodeat. Ergo
 fingamus utriusque parentis tale semen, qua-
 le partum matureret. Fingamus viraginem
 mulierem. Fingamus puellam editam. Et duo
 hic documenta pro muliere stant: quorum
 illud est primum, & est Hippocratis, tardi-
 us simile à suo simili alterari, & dissimile à

Ludit.

JUL

dissimile

dissimili citius : atq; adeo ex generoso paren-
tum semine fœmella concepta & alterabitur
citius in utero vitaginis matris, & citius in
lucem prodibit. Alterum documentum Ari-
stotelis est lib. 4. c. 6. de gen. an. Ait, quod ut
in artibus, ita in naturæ operibus omnia mi-
nora citius ad finem deueniunt. Ergo & an-
ticipare fœmella tempus potest, quod alias sta-
tutum est. Plures verò occasiones factum
vrgentes exquirere, aut commemorare, ni-
hil necesse est : etenim eas esse non paucas
posse, nemo dubitarit. Habet verò et Plinius
lib. 2. c. 4. & lib. 36. c. 2 1. Vnum dico, quod
non rectè pretermitteretur, partum, Galeno
auctore lib. 1. de sem. non illo ipso tem-
poris punto perfici, quo editur, sed perfe-
ctum aliquandiu in utero commorari. Ita-
que pro Semenstri hoc nostro, detractum
ipsi de mora, non censendum iniustum di-
xerim. Nec vero aut peritorum auctoritas
me ab isto loco moueret, quā infirmauimus
non mediocriter : aut crederem, responderi
recte non posse, esse illam ad ordinarios ca-
sus aptatam, non hosce excludere penitus,
quos & nos extraordinarios profitemur,
quōsque ut recipiamus, bona ratione ostendam,
nihil obstante l. nam ad ea D. de legi.
Et quidem si illa me auctoritas non mo-
ueret,

uet, minus multo mouebit, quod semenstri partu testamentum nec rumpi, traditum est, nec deficere conditionē *si sine liberis*: illustri praeceptore meo Thobia Nonio attestante in §. postumi. Inst. de exh. lib. *Quia* ut verior hæc opinio iudicetur, & cōmuniſ etiam appelleſur: tamen & ex ſuperiorum firmitate pendet, & controuerſum ius dicit Soc. in L. cum aiuſ. col. 61. de cond. & dem. & contrarium docuit Ang. Corn. Bau. alijs, ut per præceptorem meum, & Baldus gemina conſulatione, ut a Decio notatum eſt conſ. 623. atq; hic ibi iſtam candē partem veriorem di- cit, firmatq; & apud Decium Carolus Moli- neus. Atq; in iſta parte & ego ſum vel contra præceptoris ſententiam: proq; honesti nomi- niſ inuiliere vñā cum Auicenna & Speronio in proposito noſtro dicere non recuſarem. & ad matrem certè excuſandam diſcerem, ſi par- tus non adeo perfectus ſit, ut non quibusdam careat, pilis puta, vnguibus, id genus alijs, qua- vltimò confici ſolent, quibusq; fœtus deſtitui- tur, ſi iusto ciuiūs exit. Sed & pro partu dice- cerem, ſi hæc eum neq; ita faciant imperfec- tum, ut idem videri iustus non poſſit. Haſte- nus de ſemenſtri, & ſeptimenſtri.

De octimenſtri ſuccedit. Videamus au- tem primò, qui octimenſris ſit. Vnde initium ſtaui mensis? Certè a fine ſeptimi. ſed ſepti- mi

mi initium an ab ipsius proprio initio, id est
die centesimo septuagesimo octauo, qui pri-
mus est septimi Lunaris, an ab eo die, in quo
septimennis perfectus partus censetur, id est
die centesimo octuagesimo tertio, ut expli-
catum est. Et hoc magis placet: quoniam in
re ista constituenda Hippocrates non Lunæ
solam sequitur rationē, sed & Solis. Sic ergo
hora decimasexta diei centesimi octuagesimi
tertij principium mensis septimi erit: & prin-
cipium octavi die ducentesimo decimo quar-
to exacto & sequentis dimidia hora secunda.
ut n. ad sepiē menses hoc in argumento con-
stituendos, Lunaribus dies quinq; adiicimus
& horas quindecim, ita ad octo constituendos,
diem superaddemus hora una minus & tri-
ginta minutis: nam tempus hoc singulis ad-
iectum Lunaribus illud est, quo quisq; Luna-
ris partē facit anni duodecimā: iuxta cuius ra-
tionē menses hīc Hippocrates omnino cēset.
atq; propterea octimēstrē adhuc esse dixit die
natū ducentesimo quadragesimo, quoniam
octauus mēsis die ducētesimo quadragesimo
quarto hora huius duodecima exacta demū
finitur. Et ita mihi suasum est. nam Lalamā-
tius medicus eruditissimus putat, menses hoc
loco tricenarios Hippocratem respexisse, se-
cundūm quos yltimus octavi mensis est dies
hic ducentesim⁹ quadragesimus. Ego nō facile
alium

aliam rationem induco, cui sciam nec incognitos hos menses Græcis, & ipsi aliquando Hippocrati usurpatos, nam aut in diuerso argumento usurpat, aut etiam dicit disertè, se usurpare, ut in lib. 2. de mo. pop. sect. 3. Igitur ut principium septimi est dies cœtessimus octagesimus tertius, ita principium octauii dies ducentesimus decimus quartus hora eius dimidia secunda, finisq, die ducētesimo quadragesimo tertio & dimidio quarti. Qua ratione & ad reliquos pergendū est. Si .n. septem mēsibus adiecit Hippocrates, quid nō & reliquis (id etiam contra Lalamantium) pro rata adjiciemus? Patet, qui sit octimenstris. De perfectione iam ipsius queretur. Et cum vitalem non esse, omnes uno re scribere, idem medicus notat: & Hippocrates in lib. de ho. æt, octimenstris, ait, *nullus unquam vixit.* Cuius rei quæ ratio sit, singuli ex arte sua artifices exponere contendunt, vt ait Fracastorius de Symp. c. xj. Abortiuū nullūq, idē dixit Hippocrates in li. de alim. &c, quod ait Gellius, admodū aduersè, *Est autem & non est octimenstris partus.* Est scilicet, quia natus: non est, quia moriturus, ideoque ac si natus non esset. Quò (reiecta interpretatione de Hermaphroditō) respexisse Pallada volunt Græcum Poccam disticho, quod Larinè est,

*Filia
mūlīs*

*Filia grammatici lusum prælatis amoris,
Femina, mas, neutrū nascitur inde genus.
Peperit scilicet sc̄emina & matem, sed oc-
timentres, adeoque neutrum. Hinc igitur &
nostrates abortuum iudicant, & testamentū
propterea nec rumpere docent, ut scripsit
præceptor meus. Cæterū falsum est, om-
nes aduersus partū hunc stare, quoniam sunt
immo qui probant, quod videre apud Cen-
sorinum est, apud Picum lib. 3. dispu. adu-
astrol. ca. 18. apud Aristotelem probl. 4. I.
sect. x. & sanus locus est, quicquid dubitet
Lalamantius, nam Vartoni hac in re Aristotelem
laudatū auctorem Gellius narrat. Var-
to etiam huius opinionis aſſecla nominatur,
& Cæcilius, qui scripsit.*

In solētne mulier decimo mense parere?

Pot nono etiam, septimo, atq; octāno.

Et in Aegypto viuere, atque Italia Plinius
contestatur. Quare in Italia nec ego veterer
perfectum hunc partum existimare, & te-
stamentum ab ipso rumpi : contra quām no-
stri interpres tradiderunt : quia regionem
intueri deceat semper, ut frequenter, ac diser-
tè notatum in iure est. Immo tentari simili-
citer posset, testamentū rumpi, si alioqui par-
tus perfectus prodierit. Hic enim, ad tempus
quod attinet, censeti imperfectus nequit, si
septi-

septimēstris perfectus est. nam quod abortiuus dicatur, id sit illis, qui octimēstrum respūiunt, & nos quoq; cōcedimus, si pro intempestiue edito, & tempore, propter eas caussas, quas physici commentantur, incommode capimus: alioqui nec aborsus est octimēstris, nec, qui membris omnibus efformatus viuusq; in lucem prosiluit, appellari abortus potest. quod dico ex lib. Non. de v. s. sc. Atq; ita nullæ supersunt interpretum rationes, quibus huic partui iūs iusti partus negemus. etenim quam Socinus credit ceteris fortiorē, quia is, aut semenstris ceuseri debilis debeat, conuclit Decius illo cons. & 23. In casu occurrēt. Et ego débilem interpretor non integrū rectius ex c. 12. Deut. & l. 27. §. vlt. D. ad leg. Aquib. Hoc tantummodo requiritur ut viuus ad orbem totus processerit, ad nullū declinans monstrum vel prodigium: licet illico postquam in terram cecidit, vel in manibus obstetricis decesserit. l. 3. C. de po. her. inst. Quid hanc contra laudatam, sanctitatemq; Sabinianorum sententiam Pegasianos tursum excitamus, & certamina veterum sublata tenuamus cum factu isto, & per scrupulosas, & calumniarum plenas subtilitates? Nec de octimēstri phura. & ista satis. nisi illud fortè reticendū non est, quod Decius scribit, spectare ad eum

pro-

probandi onus, qui natum mense dicit, quo vi
uere partus nō potuit. Tamen non hoc nostrū
argumentum est, qui de octimenstri certo, &
certis alijs disputamus. Et certus octimenstris:
aliq; non vna ratione esse possunt: vt quæstio
vitari queat, si mulieribus standum in eo sit,
de qua & medici, & nostrates tractant. pone-
re scilicet certū principium possumus, si uno
quodam die maritum cum uxore fuisse pon-
mus. Ceterū nostra hæc (vt dixi) quæstio
non est. certū octimenstrum statuimus, quem
& admittimus ad iura perfecti partus: ne (suc-
currit nunc ratio) filium videat momēto Sol
nō heredē patris, aut videat etiam diutissimē
viuentem. æquius quippe est, vel frustra nō-
nunquam impendia fieri, quām denegare ali-
menta ei, qui dominus bonorum aliquo casu
futurus est. l. i. §. 2. D. de ve. in poss. mitt. & æ-
quiūs est, hunc partum agnoscere, qui, an vi-
talis sit, disceptatur, & quod viuere aliquando
possit, certum est, quām vt ipso viuente ac
spirante potior in sui patris, alteriusue propin-
quieris bonis aliis habeatur.

Iam ad nonimenstrem. sed de eo vix tria
verba. Is est natus die ducentesimo quadrage-
mo quarto hora decimatertia, aut alio dein-
ceps usq; ad dimidiam vigesimam tertiam
horam dici ducentesimi septuagesimi quarti.
quam

De non-
menstris.

septimēstris perfectus est. nam quod abor-
tivus dicatur, id sit illis, qui octimēstrum re-
spuunt, & nos quoq; cōcedimus, si pro intem-
pestiuē edito, & tempore, propter eas caūsas,
quas physici commentantur, incommodo
capimus: alioqui nec aborsus est octimēstris,
nec, qui membris omnibus efformatus vi-
uusq; in lucem prosiluit, appellari abortus
potest. quod dico ex lib. Non. de v. s. se. At-
quē ita nullæ supersunt interpretum rationes,
quibus huic partui ius iusti partus negemus.
etenim quam Socinus credit ceteris fortiorē,
quia is, aut semenstris ceuseri debilis debeat,
conuclit Decius illo cons. & 23. In casu occur-
ren: i. Et ego débilem interpretor non integrū
rectius ex c. 12. Deut. &c l. 27. §. vlt. D. ad leg.
Aqui: Hoc tantummodo requiritur ut viuus
ad orbem totus processerit, ad nullū declinans
monstrum vel prodigium: licet illico postquam
in terram cecidit, vel in manibus obstetricis
decesserit. l. 3. C. de po. her. inst. Quid hanc
contra laudatam, sanctitatemq; Sabinianorum
sententiam Pegasianos rursus excitamus,
& certamina veterum sublata tenduamus
cum factu isto, & pet scrupulosas, & calum-
niarum plenas subtilitates? Nec de octimen-
stri phura. & ista satis. nisi illud fortè reticendū
non est, quod Decius scribit, spectare ad eum
pro-

probandi onus, qui natum mense dicit, quo vi
uere partus nō potuit. Tamen non hoc nostrū
argumentum est, qui de oītimenstri certo, &
certis alijs disputamus. Et certus oītimenstris:
aliq; non vna ratione esse possunt: vt quæstio
vitari queat, si mulieribus standum in eo sit,
de qua & medici, & nostrates tractant. pone-
re scilicet certū principium possumus, si uno
quodam die maritum cum uxore fuisse pon-
mus. Ceterū nostra hæc (vt dixi) quæstio
non est. certū oītimenstre statuimus, quem
& admittimus ad iura perfecti partus: ne (suc-
currit nunc ratio) filium videat momēto Sol
nō heredē patris, aut videat etiam diutissimē
viuentem. æquius quippe est, vel frustra nō
nunquam impendia fieri, quam denegare ali-
menta ei, qui dominus bonorum aliquo casu
futurus est. l. i. §. 2. D. de ve. in poss. mitt. & at-
quiūs est, hunc partum agnoscere, qui, an vi-
talis sit, disceptatur, & quod viuere aliquando
possit, certum est, quam vt ipso viuente ac
spirante potior in sui patris, alteriusue propin
quioris bonis aliis habeatur.

Iam ad nonimenstrem. sed de eo vix tria
verba. Is est natus die ducentesimo quadrage-
mo quarto hora decimatertia, aut alio dein-
ceps usq; ad dimidiam vigesimam tertiam
horam dici ducentesimi septuagesimi quarti.
quam

De noui-
menstri

Quam latitudinem seruare in superioribus quoque oportet, vbi notata non est, sed tantum principium mensis & finis. Hunc porrò non imenstrem perfectum, aptumque vitæ esse, omnes aiunt, uno excepto Epigene Bi-zantio, ut Censorinus obseruat. Quamquam dubitarit aliquis de his etiam, qui decimensem tantum nominant, quosque nos modò appellabimus. Verùm non illi partum repro-bant infra mensem decimum, sed longissi-mum, quem putabant, partus terminum ex-posuerunt.

Decimensem partus est natus die ducen-tesimo septuagesimoquarto, plena ipsius ho-ra vigesima secunda & dimidia. Id principi-pium nostri decimi mensis, adeoque finis die trecentesimoquarto, hora eius nona præ-te-rita. Iustum autem hunc partum esse, nemo ambigit. Et sic, ut quidam aptant, in legibus XII. Tab. VI si qua mulier post viri morte in decem mensibus proximis pareret, qui, quan-
ex ea nasceretur, suus, suave in viri familia
heres esset. Et testatores dicebant, Si filius, vel
filia intra decem mensium spacium post mor-
tem meam editi fuerint heredes sunt. L. vlt.
C. de post. her. inst. L. vlt. D. de fid. lib. L.
Gallus. in princ. de lib. & post. & apud Cic. in
Top. sed & apud alios alibi testimonia certif-
sima

ſit, quibus partus hic legitimus adprobatur. Virg. ecclg. 4. Ouid. Faſt. i. Salam. Sap. 7. Ioseph. in lib. Macc. alios plures. Factum verò & hinc traditur, ne in proximis decem mensibus a morte mariti uxor numeret, quod tanto tempore uterum gerere ex defuncto poſſit: proptereaq; de partu, cuiusnam ſit, valeat dubitari, & iſtam quæſitionē cum alij multi, tum nouiſſimè examinavit Alciatus lib. 9. Parerg. c. 12. Et Corafius ad celebre illud arreſtum Tholofanum in fine quartæ annotationis. De tempore liquidò conuenit. Sed illud quæritur, an a morte viri menses iſtos numeremus, an ſit a conceptione ducenda ratio. Et ſanè die mortis quis generat? Vix eſſe quiſquam videtur, niſi forte valentem caſu oppreſſum repentinō ſtatuum. Rurſus ſi a die conceptionis in eundem modum definimus, cur leges & homines diē mortis appellitant? Evidem de conceptionis die diſſerendum non putarim, atq; a morte testatoris decimo poſt, plenoq; mense natum censuerim iustum partum. Quæ eſt & communis interpretum definitio, & eam male oppugnat Menochius lib. 2. de arb. cent. i. cap. 89. num. 44. & ſeqq. Nec n. quia Hippocrates a die conceptionis

C. *calculum*

cāculū ducit, & Hippocratis auctoritatē
nos sequimur; propterea fit, vt exquirere
hīc de cōceptione debeamus, quoniā et se-
quimur conceptionē, sed quam & ex legi-
bus, & ex formulis testatorū in ipso quoq;
die mortis cōstituamus. Hīc est captio, &
cauillatio. a conceptione menses numera-
mus. cōuenimus. Menochius exquirendū
de die dicit cōceptionis: ego illū duco legi-
bus definitū, testatoribus dilucidē indica-
tū. Quānis autē hēc certissima credam, nō
tamē volo, probari diuersū nō posse: immo
.n. leges liceat, et testatores ipsi hēredē sibi
nuncupēt eū, qui in decē mensib⁹ ex uxo-
re nascetur post mortem suam, si tamē lō-
gē ante mortē ab uxore absuit, partū, quē
ista decimo post mēse edet, nō admittem⁹.
I. filiū D. de his, qui sui sūt, vel al iur. alias a
prēsūptione legis, & testatoris iudicio cur
discedā? an ægroti nō generant? immo, nisi
hō leuis morbus sit. graui autē morbo nū
diu tenemur? immo nō diu, sed dieb⁹ pau-
culis: et hos facile vel supra decē mēses tri-
buere lex potest, aut quōd paullo etiā post
adecimo mense natū censuerit iustum, aut
quōd uxorē in hoc mariti casu & cōficta-
tione tēporis breuissimi velle, possēue ali-
enis frui amplexibus, indignū existimari,
itaq;

itaq; nec crediderit, id vñquā cūenturum,
vt post mariti mortem mulier pariat mē-
se decimo perfecto; et si credidit, fieri id
immo posse, honesta opinione fauere pu-
dice famē maluerit. ita mihi videtur,

^{De vñ-} Quid de nato in vndecim mēsibus? ^{decimē} Prin-
cipium vndecimi nostri mēsis est die tre-
cēsimō quinto, hora ejus nona p̄terita,
finis die trecentesimo trigesimo quarto,
hora decimanona & dimidia exactis. An
igitur natus mēse vndeeimo legitimus est?
et non esse, ex supradictis videtur. atq; di-
cit Vlpianus in l.3. §. vlt. D. de su. & leg. Post
decem mēses mortis natus nō admittetur ad
legitimam hereditatem. sic regni succes-
sione Leotychidas priuat', quod post decē
mēses eū mater ediderat ab absētia viri. ut
Plu. in Alci. & in Ages. scribit, ac Xenophō
l.3. re. Grēc. sed tamē de vndecimo in prin-
cipio omnes admittunt hoc tēpore nostri,
et Hippocrates sanē scripsit, vndecimen-
tres quoq; nasci, alijq; idē tradūt, quos &
Menochius nominat. Ego vero ex eo iure
xij. tab. quod formulis est institutionū de-
claratū, nō admittere, neq; ex Vlpiano. nā
intra decē mēses nō est, quod sit post decē
mēses, nec post decē quod cōtingit, id
intra decē est. atq; leges & testatores intra
obligatae

decem menses admittunt, post decē mēses
admittendum negat Vlpianus. Malè verò
illud nostrates statuunt per Nou. 39. quæ
sub finem vndeclimi, aut etiam perfecto
vndeclimo negat eum natum legitimū,
ut ante finem editus legitimus sit. Quæ n.
hæc supinitas, aut securitas, ut illinc a con-
trario sensu argumententur? Ita, ad ius Iu-
stinianeum quod attinet, teneo, ne natus
post decimū legitimus censeatur. Verùm
quia de opere naturæ hīc agitur, quæ legi-
bus hominū obligata non est, seposito eo,
quod leges nostræ censem, de rei veritate
videamus, si post decem menses legitimus
partus esse possit. Et Hippocrates, & Ari-
stoteles, & Varro, & alij voluerunt, atque
Adrianus caussa cognita decreuit, ut Gel-
lius contestatur. Sed & illustris auctor
Victor Trincauelli, dum ex facto pro
vndeclimenstri respondet, hæc extulit ep. 5.
*Anctores multi, & illi quidem viri omni ex-
ceptione maiores, tam antiqui, quam iuniores,
arrestantur huic sententiae: nempe repertas esse
mulieres indubitate probitatis & pudicitie,
quæ foetum in utero gesserint ad vndeclimum
mensem, & ultra.*

De vita-
zoni.

*Sic & post annum admittit Homerus,
quod idem Gellius recitat, aut anno certe
affecto*

affecto, et si non confecto. Sic Gracchi nōmē, quod mensibus duodecim utero illum gestarit mater, ut Charisius lib. I. ex Varrone notat. Adeoq; malè Quintilian. qui ait, *Cum anno vidua fuisset, enixa est, lis nullus est, peccauit.* Quinimmo mēse decimoterio natū a prætore admissū Romæ, Plinius tradit li. 7. c. 5. Et ridicula est Cuiacij arrogātia, qui locū corruptissimū dicit, & se in veteribus legere *decē mensibns* tradit. Nā in quibus veteribus? in lacera puta quadā veteri scheda, quę adglutinata fuerit in uolucro libri cuiusdā theologi. Ita c. 22. li. 16. obs. nec .n. vir maximus Quintiliano credit, esse miseriae nimiæ, aut inanis iactatiæ persequi quod quisq; vñquā vel contemptissimorū hominum dixerit: nec sequi ex eo, quod omnes etiam indignas lectione schedas excutiat, anilibus quoque fabulis posse se operā accōmodare. Nō hēc credit Iacobus Cuiacius, qui vbiq; diuersū agit, & hīc in altero bellè. Sed Gellius eundem Plinij locū recitat, & ita, vt nisi dicimus, Gellioq; corruptissimū Plinij exemplar obtigisse, Cuiacio autem cum vetustius, tum emēdatius, Cuiacius sine risu maximo negat audiri. Postquā .n. de vndēcimēstri, & duodecimēstri partu egisset Gellius, sc̄

extra fidem aliquid allaturum ait, & cum
Plinij locum adfert. stultissime si de de-
cem mensibus, postquam de vndeциmen-
stri, & partu annuo exposuit. Mitte tuum
vetustum exemplar, Cuiaci: nam Gelli-
us, qui mox a Plinio vixit, vetustius longe
habuit, tenes autem, opinor, illud Timo-
nis, qui, ut est apud Laertium, rogatus,
quo pacto quispiam Homeri poemata si-
ne menda consequi posset, antiqua si in-
cidat in exemplaria, ait, non in recens e-
mendata. sed ad nos. Tredecimnstri ad-
dite quod ex eodem Auicenna (locus est
lib. 3. Fen. 21.) narrat Speronius, etiam
mense decimoquarto peperisse mulierem;
partui vero prominere dentes coepisse.
Cuius autoritatem non recte Vallesius
in medicis questionibus eleuat, tanquam
non ea sit Auicenne sententia, sed narratio.
quoniā ostendit satis se illud credere Au-
icenna, qui fide dignā mulierem, a qua ipse
accepit, appellare nō dubitat. Perhibet &
ex alijs parui quatuordecim mensū testi-
monium Baldus in l. Gallus. in prin. de li. &
post. Et in hoc protectō argumento minus
standū esse philosophantiū cogitatis, quis
non videt? Si res hac (ait Trincauelius)
Scholastico more sit tractanda, & per argumen-

ta in utrāq; partem definienda, adeò eius defini-
nitio difficultis futura est, ut nix cernam, quem
tadē finem sit habitura. Nam ut multæ hinc
inde afferri rationes possunt, ita cum illa tan-
tum probabiles, & verisimiles sint, nullamque
necessitatem, contineant aquæ facile solus pos-
sunt, ac facile proponuntur. Ait vero in uni-
uersa hac quæstione explicanda inspicere
oportere, si aliqua sit repugnantia, quomodo
nus geri vterus ad tantum temporis vale-
at: & an ex longa obseruatione vñquam
fuerit deprehensum, ita aliquando fuisse
factum, vel nunquam: idq; sequendum es-
se, tradit. Nam & Galenus quod vñ quæ-
dam partū vidit, de ipso amplius nō dubi-
tauit, et si anteā talē existere nō posse cre-
diderit. Ita ego & in hoc lōgiori concludā.
cavendū tamen ne tempus fœtui demus,
quod rei cupiā alteri rectius datur. En hi-
storia, illustris comitissa, molā cum habe-
ret in vtero, cōcepit, sed ex mola se conce-
pisse dudū existimabat, itaq; et partū op-
periebat ex tēpore, quo prægnantē se ipsa
cēsuit, et vsq; in mēnsē decimū sextum, ex-
pectauit, qui non erat vēræ cōceptionis,
nec pariebat: itaq; morbus non vterū suspi-
catā patrē meū et alios duos prēstatiſſimos
medicos accersit. hic illorū senior molam

dicit, alter humorum congerie, pater & de foetu aliquid suspicabatur. Atq; peperit mox comitissa, & a partu etiam vñam atq; alteram molam eiecit. Finge iā absuisse maritū menses quindecim, partū vtiq; illi nō dabimus, nā ex ipso mola ventrem vxoris, non foetura plenū, pleriq; signa dedisse, sapientius adseretur. Immo nec si statim ab vndecimo mense istud cōtingat, ego natū ex matrimonio iudicabo, si vndecim absu-
it maritus menses: quoniā quod est rationi ac verisimili magis congruum, illud sequi nos decet magis. est autē congruum ma-
gis molæ adscribere omnia, quæ prægnatē mulierem ante vndecim menses ostende-
bant, quām foeturæ: siquidem constet, hē-
rere etiam ad annos plures molam posse,
teste Arist.li.x.de hist.anim.c.9. foeturam tamdiu non posse frequentissimo assensu denegetur, verisimile, ordinariūmue certe nō est. Adfero aliā specie. Pleno mense de-
cimo a mariti obitu parit mulier, mox ite-
rū diebus quadraginta interiectis. Priorē
partum vtiq; detūcto dabimus, nō poste-
riorē, qui dimidio ferè duodecimo editus
mense est, fueritq; superfoetatio. quā de re
Aristoteles scribit lib.7.hist.an.c.4. Vlpia-
nus in l. cum quidā. §. suū. D. de adq. hēred.

Paulus

Paulus in l.3. vers. sed & Lælius. D. si par.
hęr. pe. et ego superfœtationē ex alieno cō
cubitu faciliūs admitto, quia non admitto
facilē partū post mensē decimū, & minus
multò hūc annuū. nec id tamen dico, quia
ab his discedā, quę supra videor amplexat^{ur}.
nā hęc mea sententia est, ne post decimum
a morte natus admittatur, quoniam disertē
hoc vetet lex: natus autem viuo marito e-
tiā vnde cīmenstris excipiatur, quia de isto
non cauet lex, estq; partus peritis probat^{ur}.
quib^o auscultam^{ur}. Fuerit verò differentia
ratio vel vt mortuis consulatur, vel quia
istos ante diem mortis suę generasse veri-
similius sit, adeóq; ipsis decimenstres qui
sunt a die mortis, verè vnde cīmenstresque
sint. Has regulas esse volo. Cætera in limi-
tationes admitto, quemadmodū dictūq;
ad semenstrē est. Admitto in limitationes,
quia fieri posse contendem, vt ante sep-
timum, & post decimum partus nascatur,
non tamen verisimile sit. Nam quod nec
possibile Iustinianus adseueret in d. Nou.
39. valere non admodum potest, quoniam
ciusce rei imperator non satis competens
iudex sit. Aut impossibile dixerit iuxta re-
ceptam opinionem scilicet, idue, quod fi-
eri solet: cuius contrarium difficile admo-
dum

dum cum sit, recte pro impossibili ducitur
 L. ss. D. fam. erci. Et ait in Partitionibus
 Cic. *Quæ perdifficilia sunt perinde habenda*
sæpe sunt, ac si effici non possint. Et in propo-
 fito argumenti nostri Trincauelli, *Quæ*
raro solent fieri, à multis creduntur nunquam
fuisse facta, vel etiam fieri nunquam potuisse,
cum ea neque ipsi nouerint, nec alij multi, qui-
buscum hi versati sunt. Scribit nec horum,
quæ rarissime fiant, rationem multam ab
artificibus haberit: quod & nos habemus
in L. nam ad ea D. de legi. Interim verò si
corū aliquis contigisse dicatur quod pos-
sibilis auctoritate probatorum auctorum
ostensus est, cur, qui dicit, admitti ad pro-
bandum non debeat, rationis non est. Hęc
est inter ordinarios & extraordinarios par-
tus differentia, quod illi probati iusti sunt,
nisi iniusti probentur: hi iniusti censemun-
tur donec iusti fuerint approbati. Et maxi-
ma infœturis tardioribus probatio fuerit,
si edictum de ven. insp. tenuerit mulier, &
S.C. Plancianum. In præcocioribus, quā-
do nec nobis ille mos est, qui Hæbreis fu-
isse dicitur Deut. 22. nec ille, quem tene-
ri a barbaris quibusdam Lusitani notarūt,
& Bembus recenset in hist. Ven. aut alias
similis, petenda probatio aliunde est.

*Vtrum possit princeps de regno suo, suo-
rumq; subditorum rebus pro ar-
bitratu statuere.*

Disputatio II.

Artinus Bulgarusq; quæsti-
onem disputatione, Si lex su-
pra regem, an supra legem
Rex esset: et Martinus pri-
orem, Bulgarus alteram
partem defensauit. Tulit verò hic e-
quum, protulit ille æquum, ut iactitatum
mox est, quum disceptationis arbiter
Barbarussa imperator Bulgaro præmium
concessisset. Quanquam adulacionis no-
tam in eo præmio fuisse volunt, quod e-
quis candidus, et pileus ruber fuerit: cō-
trâ Martinum laudatum sancta iuris pru-
dentia tradunt, quod potestatem ei legis
vnius condendæ imperator tribuerit. Ex
ea verò disputatione stat proculdubio &
nostra. Nam si supra legem rex est,
qui ista facere non potest, de quibus que-
ritur? Videamus. Cainum mitto, Néro-
nem, Caracallam, Carinum imperatores
Romanos, mitto Seleucum & Alexandru,
qui illâ sibi potestate vindicarunt, omniaq;
sibi

sibi, & in omnes, & in omnium hominum bona licere adseuerarunt: leges dare se, non accipere dixerunt: vnam esse legem omnibus communem voluerunt, credere æquum semper, quod a rege prescribitur; iustumq; quod potentiori utile; immo iustissimum quod placet & expedit principi, quodq; in impotentiores armatorum vis agit. Suetonius, Dio, Spartanus, Appianus, Vopiscus, Plutarch^o, Plato, Aristoteles, alij cōmemorant. Non ego illos principes nomino, qui vel nomine isto sunt illaudati, cum tamen, quæ dixerunt ipsi palam, feceruntq; , cautiùs alijs tractata labē nullam asperserint. Et si regeri aduersus illorum auctoritatem potest, quod tales tutati sint facultatem, quia factis suis iustitiae colorem querere voluerunt: alijs certè illud idein adseuerantibus, nec tamen asserta utentibus potestate, obijcitable quippiam nequit. Atque istorum Julianus unus est, qui ita apud Ammianum loquitur lib. 23. *Policeor absque omni prerogativa principum, qui quod dixerint, vel censuerint, pro potestate auctoritatis iustum esse existimant.* &c. Et alter apud Heliodorum lib. 1. Ætiop. *Sic imperij lege utendum fuisse, prorsus mihi velle sufficeret.* Sicut cum illis

illis principib' & ipsos Papas Romanos,
quorum clausula est *De plenitudine potesta-*
tia ut Alciatus tradit in L. 2. C. de ius voc.
et reg. 3. præf. 8. et plenitudinem tempe-
statis alicubi nominat Baldus. Non quæ-
ro si certis successionis legibus, aut electi-
onis conuentionibus quid hīc constitutū
existat: nam quæstiones hæ facti essent.
De imperio vi belli parto nec (vt puto) at-
tinget dicere, quia certum sit, & vt scribit
in septimo pædiæ Xenophon, lex inter
omnes homines perpetua, cuncta bello
capta & pecunias, & corpora eorum esse,
qui cæperunt. Eandem & Thucidides li-
bro tertio communem omnium legem
vocat, et res est exploratissima iure nostro,
auctoribus omnibus. Et durat fortè hæc
victorum potestas etiam post quām furor
ipse armorum desederit: nam si sine facto
nostrō quod nostrum est nobis non perit,
qui ius victoris peribit, si nihil faciat iste,
cur pereat? Si quid facit, facti ea est quæ-
stio, quæ ad nos non pertinet. Romani de-
cimis contenti cætera remittere plerunq;
confuerunt, ut Appianus scribit lib. 2.
de be. ciu. alij aliter agebant, aguntq; pro-
libitu. Sepono & a nostra disputatione
barbaros, quibus (vt notat Liuius lib. 37.)

pro

pro legibus semper dominorum imperia fuerunt, quos tamen regis etiam nomine Aristoteles dignatur lib. 3. Politic. vbi Spartanorum tantum reges a superiorum censu videtur eximere, subq; legibus facere: et Diodortis Siculus lib. 2. Ägyptijs regibus hoc tribuit, ut ipsi primum vitam lugum institutis regerent, cæteris autem aliarum gentium fuisse pro lege voluntate ait. Nihil de huiusmodi institutis. nihil differo quid ex Philosophia instituendum sit. Hæc mittimus omnia, & unum institutum inatuemur principi, qui iure Romano exercere suam potestatem debet. De coautem sic disputando agemus, ut licere ipsi quod positum in quaestione est, statuere videamur. Atque initium mihi facio a L. princeps. D. de legi. cui concinuit S. pe in Auth. de consul. et ea Plini in Panegyri-
co Traiano dicto, *Tu legibus subiecisti: legibus Cæsar, quas nemo principi scripsit. et mox Quod ego nunc primum audio, nunc primum disco, Non est princeps super leges, sed leges supra principem.* Fuerit Traianus scilicet qualis Julianus, qualis auctor L. digna vox. quales alij quidam extiterunt, qui professi sunt (nam re ipsa non fecerunt) subiectos se legibus esse, quibus se subiectos non senti-

fentiebant. Concinis & quod nihil, ut scribit libro primo Eutropius, huic imperij potestati, de qua agimus, dici similius potest, quam dictatura antiqua. Hoc videlicet nomine Cæsar, &, si Floro credimus dicenti libro quarto historiarum, Augustus principatum obtinuere. Dictaturam verò nihil a regno differre scribit Appian⁹ lib. 2. de be. ci. Et libro primo regnum negatiuum appellauit Syllæ dictatoris, quod solo nomine Regis abstineret. Sed dictaturam immo dominatione legitima potentiores, & maiores regia potestate, Dionysius libro quinto, & Polybius libro tertio contestantur, cum tam id sit, ut ait apud Sallustium de bello Iugurthino tribunus nescio quis, regem esse, impunè quælibet facere. Et de vi dictatoria aperte Cæsar apud Suetonium, *Sylla litteras nesciit, qui dictaturam deposituit. Mecum homines consideratius loqui debent, ac pro legibus habere, quæ dico.* Et sunt ista de his dictatoribus, qui optima lege dari dicebantur, a quibusque nulla (sicut nec ab imperatoribus) fuerat prouocatio. ut legitur in Leg. secunda. D. de origin. Iu. & ibi Franciscus Balduinus exponit. Nec verò

verò dubitari potest a quoquam, qui historias vllas attigerit, quin ab imperatoribus nulla prouocatio esset, & ostendit satis vnus Appiani ex libro tertio de bellis ciuilibus locus, vbi summam imperatorum in milites potestatem, & absq; eo, quod ipsis redderent rationem vllam, fuisse legimus. Atq; quod de militibus illic scribitur, vtique verum & de reliquis postea fuit, quando omnium imperatores extiterunt. An igitur, cum hæc ita se habeant, de legibus caducarijs accipietur L. Princeps? Accipit Cuiacius lib. 15. obs. c. 30. sed eius commenti rationem ibi refutauimus, vbi tale nihil ex inscriptionibus duci debere docuimus, quale Cuiacius dicit. Aliæ aliorum solidiores videri responsiones possunt, eaq; præcipue, que petitur ex L. digna vox. C. de legi. L. ex imperfecto. C. de testa. L. ex imperfecto. 23. de leg. 3. Ceterum neque hæc solutio satis valida est: nam sit e dignitate, e verecundia, proprium imperij legibus vivere, quod in his locis dicitur: nos tamen, qui querimus quod licet, & fieri potest, ista nulla modo tangunt. Latius siquidem hoc patet, quam verecundia, dignitasque. L. Semper in coniunctionibus. L. non omne

d_c

de reg. iu. Malè itaq; in hanc formam. Non potest princeps in eo in quo potestatis habent arctiores, Ergo nec in eo poterit, in quo sunt laxiores. Facit autem ad rem l. solent. §. i. D de off. procons. l. qui iurisdictione. de iurisd. iuncta l. in priuatis. de iudi. aliaq; in iure: vbi potestati datur, quod est honestati, debitoue denegatum. Et est apud omnes artifices res notissima. Narrem quod de sepulcro Valeriorum ad rem scribit Plutarchus in fine vitæ Poplicolæ? quod lib. 2. c. 9. de Duronio quodam habet Maximus? Similia? Sic Baldus noster in L. & in legatis. C. ad leg. Falc. tradit, ex honestate non debere principem Falcidiam capere, at posse tamen. Et in §. ult. C. de cad. toll. imperator, Nec Augustum privilegium exercemus &c. Multa possunt (de potestate est nostra questio) fieri, quæ a liquo honestatis, decoriue respectu non fiunt. Sic leges componendæ, ut verè solitus sit legibus princeps, adeòq; liberam potestatem obtineat. In quod addo §. ult. iust. qui. mo. te inf. ne scilicet arripiatur cum iciuna interpretum traditione occasio reclamandi ex verbo videtur. quod est in d. l. 23. de leg. 3. nam aiunt in eo §. Seuerus & Antoninus, legibus se esse solutos

lutos. Legibus est solutus princeps, ipse
tamen se solutum non patitur *ex honestate*
repeto in conclusione verbum hoc, quia
repetita creduntur, quæ posita in præfa-
tionibus sunt. Titia. §. i.D. de ve. oblig.
Et non mihi regula obijciatur, quòd nec
fieri possit, quòd honestè, quod sine ru-
bore non potest. l.filias. de her. inst. l.x.
§. pe.man.l. 3. in.fi. de usur. l. nepos. de
ver, si. nam & respondimus, & dicimus c-
tiam nec faciendum illicò quod fiat hone-
stè. l. 12. §. pe. de adm. tu. nec. n. omne,
quod honestum est, est iustum. l. bona fi-
des. depo. et Cicero in Læl *quod qui recu-*
sarent, quamuis honestè id facerent, ius tamen
amicitiæ deserere arguerentur. Distincta
hæc sunt, potestas, honestas, debitum. nec
statum disputationis, qui de potestate
est, tenemus, si ad alia diuagamur. Sunt
quædam illaudata, & de iure cōcedeban-
tur; quædam æqua admodum, & iure
tamen vetita: quod ex disputatione Sex.
Cecilij I. C. cum Fauorino Philosopho
colligere licet Gell. lib. vlt. c. i. et nos
scimus improbam tutionem tempus esse
in Auth. vt eccl. Ro. et tamen esse tuitio-
nem non uno casu. Multa adferri pos-
sunt. Præterea est regula illa accipienda,

si non sit medium inter honestum & in-
honestum : vt quicquid illud non sit , i-
stud sit,tum recte statuitur , quod honestè
nequit, ipsum nec esse posse. leges enim
turpia non admittunt. Et ita loquuntur
omnes species, quibus ea adiicitur regula.
verum si protinus quid inhonestum non
est : cur regulam admittemus ? non id pa-
titur l. non omne. et quod ibi congestum
ab interpretibus est . Medium autem est
inter illa duo. l. munus. 204, de ve. sig.
Et medium est in proposito quæstionis
nostræ, quia in eodem genere solet prin-
ceps aliquid facere : & omnino faceret ni-
hil, si in genere turpium versaremur. Illud
mox ostendam . nunc satisfactum re-
sponsioni sit, quæ a l. digna vox. & cognati
adferebatur . Respondent verò & a-
liter : vt procedat l. princeps . ad solen-
nitates quod attinet . solennitatibus prin-
cipem solutum concedunt. arg. l. ex im-
perfecto. C. & ita Coras lib. 2. Misc. c. vlt.
At distinctionem hanc nimis refutant ge-
neralia aliarum legum verba. at nec c-
am probat d. l. ex imperfecto . quis n.
ita colligat ? In l. ex imperfecto . dici-
tur princeps solennitatibus solutus . his i-
gitur solennitatibus solum solutus est :

idem casus habetur in d. L. ex imperfecto & ratio in verecundiam reiicitur. Adducam & aliud mox. Tertia responsio esse potest: ut quæ iuris ciuilis sunt, ea tolli per principem valeant, non quæ iuris gentium, sicut est dominium. §. sed natura-
lia. Inst. de iu. na. Verum obiciuntur a me istius illa verba, quæ peræquè seruantur &c. Ius autem dominij nec idem, nec peræquè apud omnes. Herod. lib. 4. Stra. lib. xi. Arist. lib. 2. Polit. Taci. de mo. Ger. Cæs. lib. 4. & 6. be. Gal. alij. Quid quoq;
si tollit rei vindicationem, quæ quid est iuri-
ris ciuilis ad rem suam recuperandam, nū
& rerum dominia non tollit? & pignus
tollit, qui pignoris denegat persecutionē.
L. 27. de noxal. Tandem an concedetur
iure ciuili quæsitum dominium tolli a
principe posse? aiunt alij, & probat Deci-
us conf. 209. in casu. 269. consultus. 390.
quoniam. 519. Visis. 557. Accuratè. Et
est Dominium tamen iuris gentium, vt
ut modis iuris ciuilis quæsitum propo-
natur. Bal. & Ias. in L. omnes. C. si
con. ius, vel vtilit. public. & ego omnem
seruitutem iurisgentium esse dixi lib. 1.
Lect. licet rationes quædam sint, qui-
bus a iure ciuili introducitur. Et alij alia
dicunt

dicunt in L. 1. de ad. re. dom. in L. 3. de
testa. in L. ex hoc iure. de iu. & iu. in L.
rescripta. C. de prec. imp. off. Sic &
quod est iuris gentium dominium tollit.
L. 2. C. de præc. imp. off. Nunc ostendo
quod pollicebar : solere scilicet principē
in isto genere aliquid aliquando facere. et
ostendo. ex eo quod potest tollere mora-
toriam, itaque ius tollit alienum , & qui-
dem gentium. L. vt vim. de iu. & iu. ex-
ceptio ista est iuris gentium. L. iuris gen-
tium . in princ. de paet. Scio , quæ mul-
taregeri possunt. Modici damni rem in
d. L. secunda. Non tolli ius per eam re-
præsentationem : sicut contra nec aufer-
tur quod differtur. Ibi de iure tollendo
non de dominio rerum dici . Non dici
quod sine caussa. Distinguere oportere
inter ordinariam & absolutam potesta-
tem. Noui, hæc & alia obijci posse. At
sic ad singula. Si potest quæ sunt modici
detrimenti, etiam & quæ sunt magni po-
tent. Nam hæc non variantur mensura.
L. ult. D. de fu. instr. Et si hodie modi-
cum , & cras modicum , & perendie mo-
dicum , certè multa modica (vt dici-
tur) facient vnum grande satis. Princi-
pijs obsta. Inquiebat Poeta aliquis. Ra-

D 3 dicem

dicem amputato, aut succrescent arbores. L. ult. C. de nupt. §. & hæc valete, in Auth. de non alien. Facit l. si idem. D. de iurisd. vt enim ibi si cum eodem pluribus actionibus idem agat, quarum singularum quantitas intra iurisdictionem iudicantis sit, coaceruatio verò omnium excedat modum iurisdictionis eius, id facere posse dicitur. ita hīc plura modica (& vt verè plura sint, finge diuersis penitus temporibus singularia capi) quid pariter non poterit princeps, si vnum potest? Fuit Pomponij consilium, quod est in l. si ex toto. D. de leg. i. & Vlpiani in l. fideicomissa. §. si rem. de leg. 3. vt si quid vel minimum datur, ex quo ratio ad alia maiora duci possit, ratio nonsit, maiora velle negare. Ad secundum respondetur, rei veritate non ita se habere, reposita præsenti obligatione, sublata, quæ in diem fuerat. §. omnis Inst. de ve. oblig. habere .n. is non dicitur, cui aliquid minuitur ex iure, quod habuit. l. stipulatio, 38. §. i. de ver. oblig. Et plus dicitur etiam tempore. §. si quis agens. Inst. de act. vt, quod differtur, certum sit, ex parte auferri. Noto & illud, quod in d. l. 2, non

non negantur principia, quæ magni incommodi sunt : sed dicitur, ista ab eo peti non posse : & non posse sine graui dispendio fieri : non dicitur, fieri non posse : videturque contrarium significati, quia frustra tot adiecta verba, si simpliciter non posset . Huc adfer l. 2. de nat. rest. l. 2. §. si quis a principe. & §. meritò. D. ne quid in lo. pu. Ad tertium breuiter ex l. rei appellatione. de vc. sig. & §. vlt. de iu. na. ge. & ci. iuncto quod sub rerum tractatione est & de dominio tractatus. Et si ius potest, quid non etiam dominium ? nam quid aliud, quam ius , dominium est ? Ad quartum etiam breuiter . intelligi sine causa legem debere , ubi nihil de causa dicitur , & cum causa inferiores a principe etiam possunt . Ad ultimum . de ordinaria accipi legem oportere : quoniam aut falsa ea est definitio: aut ex absoluta potest omnia. hæc enim aliud nihil esse videtur , quam quod velis idem & possis . Sed cur disputationem cogimus ad ordinariam potestatem ? mihi satis si vel de absoluta cuincam , quam & principi nostro competere adseueramus . Ista porrò L. secunda tollit , quod de so-

Iennitate dicebatur. Nunc ad alia pro-
grediamur. Dicimus, subditos vsum, pos-
sessionemue rerum habere solum, at pri-
cipes rerum dominos esse. Itaque suum
auferre , deque suo disponere , si quid
auferunt , aut de realqua quicquam dis-
ponunt . Propositio est ex I. depræ-
catio . D. de leg. Rho.de iac. *Ego quidem*
mundi Dominus , &c. ait Imperator. Non
intelligit de orbe vniuerso ; vt nostrates
ineptè accipiunt , sed de orbe suo , or-
be Romano loquitur. I. vlt. C. de te-
stam. L. pe. C. de fi. instr. I.8.C. de test.
I.I. C. de cun. I.2. C. de inc. nu. I. vlt. C.
de inf. exp. & in princip. tit. C. de ca. to.
& I. 17. D. de sta. ho. Sic & Theodosi-
us accipiatur Ammiani lib. 29. dum ait,
Comes Valentiniāni sum orbis terrarum
domini : aut etiam & hic insanierit vt
Constantius, qui orbis totius dominum
se appellabat, eodem Ammiano aucto-
re lib. 15. & vt illi Romani, qui a Misījs
rogati, se Romanos esse, responderunt,
gentium dominos . Quod legitur Flo-
ri libro quarto . Princeps Dominus est
sui orbis : rerum usus est subditorum.
Id, quod Masanissæ testimonio confirma-
tur, qui regni sui suum esse usum , domi-
nium

nium penes Romanos residere, ingenuè & palam contestatur Liuij lib. 45. quemadmodum scilicet theatrum cum commune sit, aut principis, rectè tamen dici ad usum potest ejus esse eum locum, quem quisq; occupat. Et ea Masanissæ contestatio distinctionem hic vulgatam de dominio vniuersi, & dominio rerum singularum conuelliit: nam subditi nec singularum domini sunt; nisi sint ut iliter tantum domini. quod utile dominium benè tolle-re princeps potest: ut est a Decio traditum in d. conf. 269. et facit quod de rebus nec mancipi notat Baldu. in comment. ad leg. xij. Tabul. Videamus, si huc adferti & illud potest, quod dicitur, idem ferè ius principibus in subditos esse, quod dominorum in seruos est. id ex Bal. & Saly. referunt Vitebergenses Inst. de his, qui sui sunt, &c. Serui autem quid in suis peculijs præter administrationem habent? Ergo nec subditi in rebus suis (dicimus suas vel quod ita ferat princeps, vel ipsorum inuicem respectu, vel quo alio intellectu) habebunt quicquam ultra usum, atque possessionem respectu principum. Eum vero usum, & possessionem an non potest prohibitu dominus auferre? Insto. Maior est potestas

potestas principis in subditos, quam patris
 in filios l. vlt. C. de consul. sed in bona filij
 potest omnia pater. l. placet. 79. D. de adq.
 her. l. adquiritur. x. D. de adq. re dom. igi-
 gitur & in bonis subditorū potest princeps.
Attende, quod si potest in personam filij
 princeps plusquam pater, proculdubio &
 in rebus plus poterit. item attende, quod
 non est commissum a patre, ut sibi filius a
 principe subtrahatur, sed pro commodo
 subtrabitur principis. quod scilicet nō su-
 pra priuatum modò, sed etiam supra pub-
 licum esse debet, ut Pennensis tradit, & re-
 citat Chassaneus in catal. glor. mu. par. s.
 cons. 35. sic et quia utile principi sit, volo ci-
 licere auferre res alienas. nec (opinor) sta-
 tus questionis caussam hāc pro caussa ha-
 bet; quia si utilitas principis est caussa, pro-
 fectò nihil sine caussa faciet princeps, aut
 furiosus fuerit. An ea est caussa digna, quā
 narrat imperator in d. l. vlt? Mihi non vi-
 detur, qua iura ciuilia, naturaliaque, quæ
 patriæ potestatis sunt, tollerentur. Consul
 certè, regia potestas, esse potuit, cui pater-
 erat. Quòd ad ius publicum attinet, non
 sequitur ius potestatis. l. 14. D. ad Treb.
 Non igitur probandum hoc patriciatus
 priuilegium: qui dignitas quæ sit, Zosimus
exponit

exponit lib. 2. Procopius lib. 2. de be-
Vand. & bellè Iornandes de orig. Ge. mu-
lierem quoque factam patriciam recenset.
Non probo. non moueor, quod immo ex-
empla sint, quibus & ad ius publicum ex-
tendisse se aliquando potestatem patriam
resciuimus. ut de C. Flaminio habet Ci-
cero lib. 2. de iuuent. & de Q. Seruilio Li-
uius lib. 4. & si qui alij de alijs : quoniā le-
ge iudicamus, non exemplis. Itaq; nec fe-
rendus Iustinianus, qui patriam potesta-
tem consulatu, episcopatu, alijs dignita-
tibus soluit. auth. sed episcopal. C. de e-
pis. & cler. Non est ferendus quasi iusta ex
caussa id fecerit: adeoq; lex eius retinen-
da, quia sic voluit, sic potuit ius subdito-
rum interuertere. Succedit aliud argu-
mentum. Si pars potest aliquid facere,
totum potest magis, pars verò quisque
est populi. populus est totum, cuius in
omnibus & per omnia vicem princeps
tenet. at quisque potest dominium rei
suæ abs se tollere. Ergo & totum potest.
Ergo populus. ergo princeps. & princeps
magis, quia ius eius maius quam populi.
.3.D.de off.piæt. Ecce tibi, populus sta-
uit, vt ab unoquoq; aliquid detur : non
at caussa, cur detur, sed sic populus
vniver-

vniuersus decernit. An id fieri nequit? At si singuli possunt de ea parte disponere, quam hic conserunt, quid vniuersi non valerent? Do etiam aliquem repugnare. neque hoc enim quidquam est. nam trita regula, ut quod sit per maiorem partem, id ratum sit, ac si ab omnibus factum foret. Sic itaque. quod vniuersi possunt, id potest & princeps. Sed vniuersi possunt res singulorum sine caussa tollere. ergo & princeps. Dices, quod nec vniuersi possunt vnius alicuius sine caussa rem tollere: & argumentum nostrum huc non pertingere, sed eò usq; tantum, ut singulorum omnium possint. Bellè. An igitur & princeps potest omnibus aliquid auferre, non tamen vni? At potest etiam vni: nam si tenet omnium personam, certè tenet & istius vnius. Itaque dum tollit huic Princeps, perinde est, ac si sibi tolleret ipsi. item si omnibus potest tollere, tollet omnibus: sed dum vni latum vult, restitu- et cæteris illico. Propono iam & aliud ar- gumentum. Lex & princeps æquiparan- tur. I. nam & ipsum. D. de iu. & iu. Cic. lib. 3. de legi. Sed lex stat sine ratione. I. non omnium. de legi. & plures volunt magni interpres, ut per Cott. in Memor. in vers.

Ratio

Ratio dicitur. quibus Baldum rursus adiungo in prin. C. de ca. to. & Bell. lib. 3. supp. c. 3. Ergo & factum principis stabit. Et adprobo istam rationem ex eo, quod ubi supra agentem nihil est, ibi facti ratio sola est illius voluntas. sed supra principem nihil est. meritò igitur ratio facti principalis non quæritur. In supremo principe (ait Dec. conf. 393. consului.. et conf. 588. Viso. idq; ex alijs) voluntas pro causa habetur, & ratione : ideoq; principem posse, quicquid velit, & ius suum cuilibet auferre. et eam potestatem regiam plenissimam definit Aristoteles lib. 3. Polit. per quam rex omnia ex voluntate sua gubernat. et de iusto rege loquitur. Sed iam aliquid videamus quod de principatu alienando sit. Et id quidem fieri a principe posse , primum historiæ docent. Nam Attalus Asiam, Nicomedes Bithyniam, Appio Lybiam, Polemo Pontum, Coctius Alpes testamento (titulo aquiori, quam belli, ut in proposito ait Flor. lib. 2. hist.) populo Romano reliquit. Liu. li. 58. 59. 93. Suet. in Nero. Tacit. lib. 14. Amm. lib. 22. Herodia. li. 4. Eutr. li. 4. & 6. Appia. li. 1. & 5. de be. ciu. Iusti. lib. 36. & lib. 39. Post historias sequitur ratio, quod non est principi dengandum

gandum, quod priuatis conceditur. §. p.e.
in Auth. vt nō fiant pign.l.vlt.C. de cōsul.
Maiora immo sunt danda principi, si iu-
stum est, quod potestate est æquale, hoc
est pro vniuscuiusq; dignitate.l. 14. §. S.de
relig. & apud Laert. ex Aristotele legitur,
& Galenus dicit lib.4.de articul.sed priua-
ti de suis disponunt pro libitu.l.in re man-
data. C. mand. Ergo & princeps de suo
regno disponet. Conclusio sequitur de
regno, quia in reliquis non est rex, sed A-
drianus puta, & vir priuatus de suo dispo-
net patrimonio. Secunda est ratio ex §. sed
quod principi. Inst.de ju.nat.l. 2. §. 8. D.
de orig. iu. Transtulit populus in principē
a se & supra se omnem potestatem, & im-
perium. Qui omne dicit, num quidquam
excludit? Poterit ergo (inquieres) & truci-
dare princeps passim quos volet? Non
poterit, inquam ego: quia omnem suam
potestatem transtulit populus: & hoc non
est populi, aut cuiusquam potestatis: nam
dominus mēbrorum suorum nemo, vt no-
taui lib.1.Lect. At illud (subdes) poterit,
ciues vendere, & seruos facere:nā vendere
se quisq; potest. Respondeo, quod ista vē-
ditio non sit sine cauſsa, vt doctores do-
cent:& cum cauſsa posse illud etiam face-

re principem: potest .n. obsides dare, qui a captiuis vix differunt. l. diuus. & seq. D. de ju. fis. Dico illam potestatem vendendi ciues datam principi non esse: quoniam dedit populus, hoc est ciuitas Romana: dederunt ciuitates in se istam principi potestatem, sed hæc non esset in se, id est in ciuitatem, quoniam seruorum ciuitas non est. *Seruorum ciuitas.* prouerbium de re impossibili dictum. Omnis data potestas, sed in ciuitatem, sed ea, quæ ciuitate manente competit. Instabis, quod per vnius venditionem non perit ciuitas. At si vel vnum vendere licet, non esset cauſa, cur aliorum denegaretur, & omnium. Indicaui hanc rationem supra. At etiam ea potestas in ciuitatem est, & in ciues. venditio autem in ciuem non esset, sicut nec in ciuitatem. Postrema ratio desumatur inde, quod belli totius arbiter cum sit princeps, ut erat populus olim, sequitur omnino quod ipse possit istam alienationem facere, qui potest id facere, per quod ad alienationem perueniatur. Potuisse vero illud populum, & historię contestantur, dicitq; Appianus disertè lib. 3. de be. ci. & certum videri debet, nam prorsus Democraticus fuit reip. Ro. status, ut contra Polybium & Cicero-

nem

nem ex hac belli gerendi potestate, creādorum magistratuū, & ferendarū legū Ioannes Bodinus in sua methodo disputat. Quid? Non hic rectè? & mixtus immo status fuit? cum quòd aptatus sic erat, ut monarchicus esse posset creato dictatore; & in eo creando foret aristocraticus, quia iussu senatus creabatur: tum etiam quia triplex omnino forma, & in illa triplici potestate, semper eminebat: siquidem non populus rogabatur nisi auctore senatu, neque hic, nisi iussu consulis conuocabatur, nisiq; eo consulente & referente quam deliberabatur. quod Polybius diuinè explicauit, & Cæsar ostendit lib. I. de be. ci. & notum est. Itaq; democraticus esse non potuit, si nihil per se populus poterat. Id mihi verum videtur. ceterū cum consulis auctoritas, senatusq; & ipsa tota in principem concesserit, non tantum a populi potestate dispuo, sed & a consulis & senatus. Atq; hæc vniuersa nostra est contra veritatem disputatio. non n. aut ex castis fontibus philosophic, quod notat Tassus, aut ex ipsis iuris prudentiæ riuis ea est, sed de scholis sophistarum desumpta. Hallucinati sunt theologi, adulati sunt iurisconsulti, qui omnia principibus licere adseue-

adseuerarunt, sum manq; eorum, & libe-
ram esse potestatem dixerunt: ut Alciatus
scribit in l. censere. D. de ver. sig. &c clamat
Carolus Molinæus aduersus Decium, &
illa ipsius consilia, quæ signauimus. Cete-
nū & pro veritate stare nostra hęc omnia
videbantur, cum levia sint, & talia tamen,
qualibus nec excogitari meliora possunt,
nec sanè sunt haetenus excogitata: firmi-
tas autem contrariæ partis et illinc appa-
ret liquidò, quod infirmissima altera ostendatur.
Ast absoluo, quod institui. et dicere
superest, non oportuisse hanc potestatem
deferre, si noluimus ferre. Omnia legum
iniquissimam, dissimillimamq; legis hanc
esse, qua tantum largiebamur imperium,
vociferandum ante factum fuit Cicero,
qui in Rullum vociferaris. inculcandum in
tempore Publi, erat tuum illud, quod est
Gell. lib. 17. c. 14. *Cui plus licet quam pat-
et, plus vult quam licet.* Et illud olim te-
nendum, quod nimia licentia (ut scribit in
Aureliano Vopiscus) principes improbos
facit. servitutem, libertatemq; infinitam,
nullisque cancellis circumscriptam sum-
mum esse malum de Platonis epistola o.
Et aua discere ante istud tempus debuimus.
Nunc sero cum Phrygibus sapimus. Fere-

E dus

dus dominatus est, quem dedimus; sic etiam molestus dominus, & quod velit, idem possit, & contra. nam ipsi nos miseris fecimus, qui vel a inimico scurra, vt eodem loco est apud Vopiscum, cognoscere valebamus, in uno anulo bonos omnes principes prescribi ac depingi posse. Et si hic queratur, cur istam non exercent potestatem principes, si habent. Dico, quod qui habent, non abstinent. item quod arcans adhibitis exercent, vt exerceant tuui, nec negare nos decet, quod non vident, & agnoscunt prudentiores. Rursus, eam non exercent multi, qui sapientibus auscultent dicentibus, boni moderatoris esse restringere potestatem: quod scribitur Amm. lib. 29. Dedimus et nos, ex honestate istud non esse. franco igitur hoc honestatis a potestate cohibeantur. Cohibeantur illo, quod infelices videri possent (vt voluit apud eundem Ammianum Cicerio lib 26.) si potestatem tantam usurparent. Reformidant animi laniatus, ictusq; quibus dilacerantur, qui eam licentiam exercent: Tacito auctore lib. 6. Itaq; Deus prospexerit nobis, qui in perniciem nostram cucurrimus. Principem patrem esse oportere

tere credunt Xenophonti libro octauo
pædix docenti , & alijs , & I. C. in l.
vlt. l). de int. & releg. Atque ut ego di-
uersam sententiam ab ea , quam nos
hic propugnauimus , verissimam putem:
non tamen quod hodie plerique vel de-
fice homilli factitant latrantque , princi-
pes volo eò demittere , ut rationem actioni-
num suarum reddere semper debeat , quia
neque principis hoc est , neque præsens
tempus iniquissimum eiusmodi regedit ra-
tionem ferret . quid . n. (ut hoc dicam) si
reddere rationem deberent principes ac-
cepte & expensæ pecuniae ? quantum
in exploratoribus , quantum in fouen-
dis alibi partibus , quantum in occul-
tis reliquis apparatus insumere debent ,
quæ , nisi omnibus clam pertractentur ,
nihil sunt .

Si eodem testamento ab eodem hærede en-
adem summa eidem bis fuerit legata .

Disput. III.

Disputant de re ista interpretes in l.
planè . 34. §. i. D. de leg. i. & ego

E 2

pro

pro altera sententia hīc disputabo, quæ
dēlēta ferè videtur, cum tamen habeat ra-
tiones non contemnendas, ut ego quidem
existimo, qui illas confeci: Et prima qui-
dem hæc est. si in diuersis scripturis hoc
factum est, ut eadem summa eidem bis ab
eodem legata sit, bis debetur, ut omnes
volunt. Ergo idem dicetur etiam si in ea-
dem scriptura legata sit. nam scrupulosa
distinctio &c. l. Nesennius 33. & seq. de
excus. tu. l. 16. de vulg. et Decius conf.
315. in casu docet non distinguendum,
sive in eodem testamento, sive in alio
masculorum mentio fiat, quoad id, ut fili-
orum nomen vna in parte positum de mas-
culis tantum accipiatur. Secundo; si dixi-
set, Centum & centum lego: procul dubio
ducenta deberentur. ergo & cum ita dix-
it, Centum centum lego: arg. l. triplici. D.
de ve. sign. Quid? Non solum, inquies,
datum volumus eadem scriptura, sed ut sit
locis etiam distinctis datum. At quæ ra-
tio, ut distinctio locorum impedit sum-
mæ duplicationem? Obliuio? At maior
obliuionis ratio in diuersis scripturis: in
quibus tamen non impeditur duplicatio.
Tertium argumentum. Non multiplicar-
etur legatum speciei, quia non potest. d. t.
planè.

planè. Ergo multiplicatur legatum quantitatis, quod potest multiplicari. Et ex eadem lege rursus. Tunc saepius praestanda summa est, si euidentissimis probationibus ostendatur, testatorem multiplicasse legatum voluisse. Sed illud ostensum est hoc ipso, quod contrarium non ostenditur. Ergo summa saepius praestanda est. Minorē probamus ex Ioannis auctoritate, qui glossarius ista dicit. nec insolens est expeditio: nam in l. 27. §. 2. 9. de instr. & instr. leg. illa verba, *Nisi manifeste adprobant, exponunt communiter hoc ipso modo.* et in l. 32. §. 6. D. de usufr. leg. illa, *Nisi manifestissimum probetur.* et in l. verius. D. de prob. in l. super. C. de praf. lo. te. in l. 2. vbi. gl. & Fab. notarunt. C. de per hæred. sed & necessaria est hæc interpretatio in d. l. planè. quoniam non esset alias differentia inter legatum quantitatis, & speciei. ut illic demonstrat Iason. Itaque articulum SI pro articulo QVIA illic accipiemus: quod frequentissimè fit in libris nostris, obseruante Bartolo in l. 1. D. de cond. & dem. Quintum argumentum suggestur ex vulgata regula l. si quando 142. D. de leg. i. quæ sic fieri præcipit interpretationem, ne verba frustra prolatæ existimentur.

tur. Sextum hoc fuerit. Talis sensus, quia
lia verba. l. 4. D. de re. dub. l. habeo. D.
de sup. leg. sed verba sunt duplicantia lega-
tum. Ergo & sensus erit. Septimum est hoc.
Verba non accipiuntur de eo, de quo fuit
antea cautum. l. coheredi. 41. §. 4. D. de
vulg. l. sed & si. §. 1. D. ex qui. ca. ma. Neq;
de eo, de quo postea: etiam si illa essent ge-
neralia. l. 17. §. 15. D. de æd. ed. Igitur ne-
que de eadem summa accipere decet ver-
ba in questione nostra. Octauò sic dispu-to.
Voluntatem morientis hic coniçimus. d.
l. planè. sed voluntatem coniçere non est
contra verba facere. §. pe. in Auth. de re-
sti. Ergo hic istam interpretationem non
admittemus, quæ vnam summam decer-
nit, quia disertè contra verba testamenti
est. Nonò sic. si in codem testamento pri-
mùm maior, deinde minor summa lega-
tur: utraque debetur, ut omnes volunt.
Ergo & si eadem summa mox legetur. arg.
vulgaris regule l. vlt. de instr. & instr. De-
cimò. In eadē dicitur datum dispositio-
ne, quod datum in testamento est, & in co-
dicillis. Sed datum testamento & codi-
cillis duplicatur. l. quingenta. D. de prob.
Ergo datum in eadem dispositione du-
plicatur. Confirmanda est maior. Codi-
cilli

cilli pars testamenti sunt. I. 14. D. de ius
cod. I. sicut D. que. test. aper. Nec obstat
verbum. *Habetur, intelligitur, videtur:*
nam hæc, & reliqua, quæ referri ad ius
possunt, veritatem significant. id quod
tum alibi, tum notant interpretes ad rub.
D. sol. matr. Sic patris & filij testamen-
tum vnum. I. paterf. 28. D. de re. au. iu.
po. I. 38. D. de vulg. etiam si pater sibi
per scripturam, filio per nuncupationem
fecerit, aut contra. I. 20. D. eo. tit. de
vulg. Sic pro vnis tabulis habendum v-
num & alterum testamentum scriptum
in duobus codicibus, etiam si in uno alijs,
alijs in altero haeredes scripti sunt. I. I. §. si
quis. D. de bo. po. sc. ta. Undecima ra-
tio ea erit. Bis legantis animus est bis da-
re. I. si quis. 22. D. de leg. 3. ubi scilicet sic
loquitur testator, *Cui bis legam ero semel de-
beri volo: nec .n. eam protestationem fe-
cissem, si sine ipsa non credidisset bis debe-
ri. itaque qui bis legat, nec protestatur, ut
semel debeat, bis deberi sentit.* Duode-
cima ratio. Cū verbis nulla est ambiguitas,
non debet admitti voluntatis quæstio. I. 25
D. de le. 3. sed hic nulla prorsus verborum
ambiguitas. Decimatercia. Inanē qui dicit
aliquā scripturā, is probat. q. I. quis gentia.
jusniloq

Quid nō igitur & qui partē scripturæ? His quid respondetur? Non sæpius legare testatorem, sed sæpius loqui. I. Mænius. S. c. um qui. D. de leg. 2. At ea lex loquitur in legato speciei. Patet: nam in diuersis scripturis loquitur id, quod in legato quātitatis nō obtineret. Atq; ita mihi pro ista parte probabiliter admodū disputari posse videtur. Et vere or sanè, nisi ipsam teneamus, ne incepti simus cum eo iudice, qui (vt cist in l. 8. D. quæ se. si. app. res.) quinquaginta & viginti quinq; fieri centum putauit. et absurdum cum illo, qui duo & duo esse viginti opinatus est, referente Laertio in vita Diogenis. aduersa. n. adsertio, vt centum, puta, & centum sint centum tantum, non in alio genere versatur. atq; iam Deo non negabitur, vt bis dena efficere possit, ne sint viginti, quod quidam negant, ut est apud Plin. lib. 2. c. 7.

De præmio corona muralis.

Disputatio IV.

SI vna plures moenia scandunt, omnibus suam coronam præstandam, negare interpres videntur, nulli que dandum propositum

positum præmium adfirmant in l. si fuerit.
I. de re. dub. Contra quos mihi sanè sen-
tentia stat, quia virtutem præmia meren-
tibus suot tribuenda. l. vlt. C. de statu. l. 5.
§. 3. D. de iu. imm. & hoctale esse, quod
probatum ab omni antiquitate cognosci-
mus. Siquidem Hercules Telamoni, qui
mænia Troiæ intravit primus, istum ho-
norem detulit. ut est apud Diodorum lib.
5. Et meritum tale, quod præmijs maxi-
mis renumerari iustè solitum est, & Oro-
des Parthorum rex magnæ Seleuciæ do-
no remunerauit. ut recitat Appianus de
be. Parth. Etiam victis, & in ludicris præ-
mia decernuntur. non tu legis Iliad. 23.
Æneid. 5? Iosephi de be. Iud. lib. 1. c. 16?
non tu summis viris hoc iudicium proba-
tum cognoscis? Alciatoli. 6. Parerg. c. 22.
Scaligero lib. 3. Poet. c. 12. Gallienus im-
perator ingeniosissimus cum quoq; voluit
coronari, qui decies iaculatus ferire tau-
rum non potuit, quia hoc facere difficile
visum est. Adi Pollionem. et interpretes
coronam negabunt his, qui expetita & ex-
pectata præstiterint? Sic scilicet & Brasí-
das ille Lacedemonius (quod Thucidi-
des recitat lib. 4.) Leccythum oppugnatu-
rus denunciauit, daturum, sc. argenti mi-
nas

nas triginta ei, qui primus murum cōscē-
disset. at Palladi hæc donasse dicitur, ratus
non humanitus, sed diuinitus eam expug-
nationem extitisse. Bellus astus. At inter-
pretes nec Palladi deferunt. Pergo. Præ-
mia alij tribuenda existimarunt & primo,
& secundo, & tertio muros scandenti. Liu.
lib. 2. Eges. lib. 5. Nostrates duobus primis
non tribuunt. Quid? Julianus imperator
pluribus hæc dedisse dicitur. Amm. li. 24.
De Papyrio scribit lib. 10. Liuius, quod cē-
turiones, militésq; donauit, qui primi por-
tam, murumq; cæperant Aquiloniæ: & in
eius triumpho vallares, muraralésq; coro-
nas multas conspectas. Dispiciamus de
vulgato exemplo Africani. et ad illud nar-
ro prius, quod Appianus in li. de be. Hisp.
simile cum Liuio & Plutarco nihil habet,
sed ita loquitur, Eum, qui primus omniū
fortiter in murum adscenderat, donis am-
plissimis affecit: secundo verò dimidium
eius, quod primo donauerat, dedit, tertio
similiter, atq; alijs eadem ratione. Iam au-
scultemus maioribus historicis, qui scri-
bunt, coorta dissensione, qui primus mo-
nia cōscēderit, nouę Carthaginis, ne quid
seditionis præterea suboriretur, Scipionē
pronunciaſſe, compertū sibi, quod vterq;
pari-

pariter concēdissent: itaq; et utriq; se p̄ē
miū dare. Quid hoc iudiciū? Ad seditionē
comprimendā in factō a Scipione pronū-
ciatur: sed in iure, quod quætim⁹, nihil gra-
tiosē definitū. Atq; addo Polybium, qui li-
bro decimo coronarū numero multitudi-
nis meminit a Scipione promissarū ijs, qui
mœnia primi intrassent, et de his præmijs
numero pariter multitudinis loquitur in
historia sua Xenophon li. 5. re. Græc. Sed
& ex iure proprijs argumēta moueo. Cō-
trariorum eadē disciplina. itaq; si in pœnis
hæc definitio teneretur, vt omnes punian-
tur, qui primi quid fecisset, lege primo fa-
cienti pœnā irrogante, idem profectō & in
præmijs obtinebit. sed in pœna lex illud do-
cet. l. ita vulnerat⁹. D. ad leg. Aqui. & aper-
ta ratio, ne fontes hoc prætextu dimittan-
tur impuniti, quod lex de primo delinquē-
te scripta est. scilicet vſitatū nō est, numerū
vniuersitatis ad pluratiū ſi duci, & contra l. 3. §.
i. D. de ho. lib. exi. l. i. D. de adſi. lib. l. 16.
D. de test. tu. l. 3. D. de neg. ges. cum vul-
garibus. At ſi delinquētes nō dimittentur
impuniti, qui benemeritos ſinemus irre-
muneratos abire? Accipe aliquid. Prim⁹ eſt,
quē nemo præcedit. in proc. Dig. & l. 2. §.
3. de ſu. & leg. vbi vocabula hæc, proxim⁹,

pri-

primusque confunduntur. sed & ille, & hic talis est. Ergo & huic, & illi dandum. Fuit Alciati ratio, qui & hanc opinionem tueretur. et nos illud Scipionis exemplum ab eodem prolatum sustinuimus contra doctissimi Donelli interpretationem, qui refutare voluit in d. l. Si fuerit. Redeamus ad auctores. Homerus Iliad. 23. Achillem inducit, qui victores utrumque pronunciet Aiacem & Vlissem, & æqualia utriusque det præmia cum alter ab altero in lucta non vinceretur. idem factum cum eodem Ajace & Diomedे pugnantibus gladio, ibidem canit pater hic sapientiae. *Cum duo pugnarent, victor uterque fuit.* legi apud nescio quem antiquum poetam. Rursus ad nostros. Si nomen ultimi aptatur ultimis: quid non nomen primi aptabitur primis? Sed illud aptatur. l. qui duos. D. de re. du. Ergo & istud. Iterum ex d. l. 2. Legitima, inquit ibi I. C. hereditas tantum primo defertur. non tamen refert, duo plurēsne ab eodem gradu veniant, qui ceteros antecedant. & omnibus defertur hereditas. Pariter ergo nec referat, quod duo, plurēsne puncto tempore ciuitatem intrauerint: sed omnibus præmium dabitur, vel si tantum primo istud delatum sit. Quaso in primo-

primogenitis quæstionem fingamus. Pri-
mogenito regnum lege defertur. scimus
quidem uno enixu nasci plures non posse.
l. 15. D. de sta. ho. Sed quid si incertum
est, qui prius editus sit? id contingere po-
test. l. x. D. de re. du. Quid si etiam utero
matris exfecto pariter in lucem exilierint?
Dic mihi, si neutri regnum dabis? Lacæ-
na illa Heraclidas fratres Spartæ simul
regnare coegerit, quum nemini fateretur,
quem prius edidisset in lucem. quod mihi
retulit is, qui Maximiano dixit panegyri-
cum. Cum omnibus, in regno coacti sunt
simul degere: sed coronæ plures dari pos-
sunt, que pluribus debentur, ut & regnum
pluribus. Questio hæc nostra de præmio
multiplicabili, nec diuisibili, & certamine
non iterabili est. Itaque rectè perpendisse
videri Alciatus potest, qui a sua & nostra
hac definitione doctores immo non longè
discedere dicit. Adi Bal. in l. cum inter ve-
teres. C. de fid. lib. qui illud in nostras
partes affert, numerum singularem hic
pro plurali adsumi facile ex actus natura,
quia non de facili unus solus mœnia con-
scendit, munitionem ingreditur. Ang. in
l. eum qui. D. ad Treb. & Odofr. in proem.
Dig. In legibus testamentarijs (meo iudi-
cio)

cio)fundamentum fieri nullum debet, puer
ta in D. l. si fuerit. Vni enim vult dari cie-
stator. Vnus autem ut in pluribus accipia-
tur, refragatur intentio. l. cum vnus. D.
de alim.leg. & hæredi omni interpretatio-
nis ratione fauetur. At nos in specie no-
stra ostendimus, dare ducem coronas vo-
luisse pluribus. ostendimus ab eo, quod
debetur: absque eo, quod fieri solet. Ad-
uersa disputatio, quæ argumentis clarissi-
mi Donelli constat, eodem argumentan-
di genere refellitur, quo ille utitur. Ait, v-
ni dari non posse, in quo conuenimus. I-
gitur neutrī. In hoc non idem sentio: non
n. est contra mentem & verba legis, vt il-
le putat: imo & verba pati, & mentem ad-
mittere, & ius postulare docuimus preſen-
tem interpretationem, qua quisque bene
nauatę operę præmium habeat. sic neque
Chrisippum sequitur, qui utrique deberi
quidem existimat, sed ex arbitri voluntate
dandum vni. quam sententiam recitat Plu-
tarctus in lib. Sto. rep. & quidam nostra-
tium dixere per l. si quis seruus §. si inter
duos. D.de leg. 2.

Filius an accusare patrem teneatur, qui eum occidit, a quo filius heres institutus est.

Disput. V.

Pillei antiquissimi interpretis questio hęc est, quam Albericus attigit, & Iason. etiam Alciatus ponit. li. i. de ve. sign. & Cotta in Memorial. in vers. *Filius patrē.* Dixerit autem libri vltimi capite primo Quintilianus hæsitationem nō mediocrē, hinc iustitię, inde pietatis imaginę propo- sita. Sed nostrorū omnium definitio fuit, quod licet alius heres, antequā adeat hereditatē testatoris, teneatur occisorē accusa- te. I. necessarios. in fi. D. ad Syll. in isto ta- mē, cuius pater testatorē occidit, diuersū esse constituendū aiunt: quia filio oporteat parcere propter pietatem, quam patri de-bet. Et nos etiam istam definitionē sequimur addimūsq; egregiā Socratis discepta- tionē cum Eutyphrone, qui partē homici- dā sibi accusandū planè statuerat: quod id piū, sāctūq; statuerat. Socrates autē et cō- trariū docet, et iuuēnē a proposito deter- ret. quę in Eutiphrone habet Plato, atq; in Socratis vita cōmemorauit Laert. Fratrē neque iniustum aliquid facientem non occidas, ait Ruben. Ioseph. ant. lib. 2. c. 2,

Addc

Adde illa Epicteti, Pater est? cura eius agenda. At pater malus est? Nunquid igitur natura cum bono patre coniunctus es? Non, sed cum patre. Tu igitur manus tuum erga ipsum imple: nec quid ille agat, considera: sed quibus rebus agendis tuum institutum natura futurum sis consentaneum. et Iustinianus: Licer legum contempzor, & impius sit, tamen pater est. §. 2. in Auth. de inc. nupt. Et facit quod de homine similiter dicit Plato in Hipparco, neutrum altero hominem magis esse, siue improbum probo, siue probum improbo. Si igitur impia & scelerata accusatio est: qui ad eam urget ius ciuile? Miseriarum ac seuitiaz exemplum atrox Tacitus libro quarto annalium dicit, quod filius accusator patris fuisset. scelere vescordem illum reddituni, & vulgi rumore territum, robur, & saxum, & parricidarum poenam minitantium, habuisse aduersam accusationem. et accusabatur tamen pater criminis omnium grauissimi, structarum insidiarum in principem, communem patrem, patrem patriæ, & qui patriæ personam gerit. Itaque animos nostros ab hoc facinore refugere (notauit ex aduerso Diocletianus in l. 14. C. qui acc. poss.) & ipsi cognoscimus ad extremum peri-

periculum maximi mali. sic scilicet & M.
Tullius lib.3. de offic. *Quid si pater fama
expilet, cuniculos agat ad ararium, indicetne
id magistratibus filius? nefas id quidem est:
quin etiam defendat patrem, si arguatur. Non
igitur patria præstat omnibus officijs? Immo
vero: sed ipsi patriæ condacit, prios habere ci-
nes in parentes. Quid si tyrannidem occupare,
si patriam prodere conabitur pater? Silebitne
filius? Immo vero obsecrabit patrem, ne id fa-
ciat: si nihil proficiet, accusabit, minitabitur
etiam: ad extremum, si ad perniciem patriæ
res spectabit, patriæ salutem anteponet saluti
patris. Ecce quo usque iubeat Cicero filij
pietatem procedere. Et nos in vindictam
vnius ciuiis filium contra patrem constitu-
emus? Si facimus, qui Ammiani quære-
lis respondemus? Multa in iurisconsultos
sui temporis dicit lib.20. et id etiam, quod
si voluntate matrem tuam finxeris occi-
disse, multas illi suffragantes absolutionē
lectiones reconditas pollicebantur, si te
numinatum sensissent. Profecto quid nos
diuersum? Immo peius admittimus, qui
nefarij criminis autores sumus, si istam
accusationem exigimus. nec quicquam ab
illo distamus, qui apud Aristophanem in
Nubibus ait, Puto me docturum, quod fas*

sit patrem multare flagris. ac. 5. sce. 2.
 Qui istum accusatorem statuemus, si erubescit lex castigatores filios genitoribus
 statuere? §. sed quod sancitum. in Auth.
 de nupt. Certè nec admittendum censco,
 vel si ipse accusare maxime vellet, nec n.
 testis admittitur. l. parētes. C. de testi. illici-
 tæ námque & improbabæ voces non minus,
 quam libertorū aduersus patronos. l. liber-
 torum. co. l. vlt. C. qui. acc. poss. Nec frater
 fratrē potest de crimine capitali accusare.
 l. 13. C. de his, qui acc. non poss. Nec alū-
 nus educatorem. l. 17. co. Et vox familiaris
 dicitur hīc furesta, atque vltore gladio re-
 futanda. l. 20. co. Non potest filius accusa-
 re matrem. l. falsi. 5. C. ad leg. Cor. de fall.
 Ergo si refutanda accusatio hæc est: in-
 stitutum certè hæreditate priuate nequi-
 mus; quoniam sic aperte statuat. l. 14.
 D. de cond. inst. atq; adeo induci sententia
 posset, et si conditio huiusmodi admittetur,
 vt loquitur l. reprehēdenda. C. de inst.
 & subst. Res adhuc certior in quæstione
 nostra foret, si testamentū factū est a vul-
 neribus, & filius vulnerantis institutus:
 aut factum etiam ante est, & mutari potu-
 it: videri n. testator potest iniuriam con-
 donasse. l. 1. in fi. & l. 2. D. ad Syll. &

Bal-

Baldus in l. hæreditas. C. de his, qui, ut
indign. ait, quod si legitimus vulneret,
non repellitur ab hereditate, ex quo non
est exheredatus. Hæc pura puta veritas
est. sed libet & in contrariū disputare: atq;
ita dixerim. Si propter ciuiles occasiones
aliquando lis inter patrem & filiuū est: ma-
gis hīc erit propter occasionem criminā-
lem adeo magnam. ardua enim causa homicidium.
et ea pertinet ad hæredem hīc.
accusabit scilicet non tanquam filius, sed
tanquam hæres. arg.l. 5. §. aduocatum. D.
de his, quæ vt ind. & a filio etiam contra
debitū patri officiū quicquam aliquando
fieri leges permittunt. l. i 6. §: x. D. ad Treb.
Sed & paterna officia cessare vbi de re agi-
tur publica, pulchrè Gellij legitur li. 2. c. 2.
Quis autē rem esse publicam neget cau-
sam istam? Pergamus. Quid Brutus? Quid
Posthumius? Quid Manlius? quid Cassi-
us? quid Fulvius? Hi & alij Romanorū aut
morti filios adiudicarunt, aut mortis reos
peregerunt. Notæ ex Dionysio, Salustio,
Liuio, Orosio historiæ sūt. Hęc laus depre-
dicatur Ciceroni in prima Catilinaria,
quod acriorib⁹ supplicijs ciui⁹ perniciosus,
quām acerbissim⁹ hostis olim coerceretur.
vt & nobis probandum sit, si & pater ad

poenam depositur . Quid ad illa exempla? Reipublicæ pernicies timebatur? Scilicet non erat aliud remedium, quo occurreretur. Quid mater, quæ filium, maritumq; interfecit, ultra mortem alterius filij? Eam Areopagus non sustinuit condemnare: ut est apud Ammianum lib. 29. Quid Orestes? equidem variæ de eius facinore opiniones. et lego ego apud Diodorum libro quinto, versum filium in furorem, qui patris mandato, Apollinisque oraculi iussu matrem interfecit. Et Orestem damnat Socrates in secundo Alcibiade Platonis; proculdubio damnarunt & alij, ut facit Aristoteles lib. 2. Rhe. c. 5. &c., si memini, Cicero in libris de Inuent. Ceterum factum eius a dijs comprobatum spatio vitæ, & felicitate imperij apparuit, ut scribit idem Cicero in Milonianæ, & Velleius Pat. lib. 1. Egregiè autem Quintilianus, cuius & verba recito ex lib. 5. c. 11. Fictis, ait, etiam fabulis doctissimi homines prodiderunt, eum, qui patris ulciscendi causa matrem necauisset, variatis hominum sententijs, non solum diuina, sed etiam sapientissimæ deæ sententia liberatum. Quid ad iudicium deorum respondemus? Patris nomen obtendimus? At matris nomen non minus valere debet.

Vltio-

Vltionem paternæ mortis? At illic etiam sua manu sumptum supplicium, hic iure agitur. at heredes filiorum loco. at perdit homicida iura agnationis, & filiationis. Bart. in l. si adulterium. §. liberto. D. de adult. Licet hunc patrem interficere. Bar. eo latēq; disputat. Menoch. lib. I. de arb. q. 96. et collegium Perusinum idem respondit, & hostem illum censuit, referente Sa- ly. in tit. Cod. de his, qui pa. vel fi. occ. nec dubium est, quin licet hostem interfice- re. l. minimè. D. de relig. Ergo magis lice- bit accusare. Addo verò rationem, qua confirmetur, quod dictum est, hostē hunc esse, qui ciuem interficit: & ea hæc est. Ita se habet ciuitas ad ciues, vt pater ad fili- os, adeoq; patriæ nuncupationem gerit. patri autem hostis est, qui illi filium inter- fecit. l. I. §. 4. D. de iniur. Ergo & patriæ hostis erit, qui ciuem interficit. Horatius cur perduellionis reus Liuij libro pri- mo, si ciuem qui occidit, is & patriæ ho- stis non est: Adprobo comparationem ex Senecæ lib. 2. de ira. c. 13. qui ait, nefas nocere ciui, vt patriæ, quia ciuis patriæ pars. et ex Quintilianili. 5. c. xj. apud quē hostis & malus ciuis conferuntur. et ex Platonis lib. 9. de rep. a quo habetur vir ad

F 3 virum

virum ita, ut ciuitas est ad ciuitatem. Socrati iam tandem & auctoritatem & rationem Socratis oppono. is docet in Gorgia, malum esse, poenas admissi delicti, non dare. docet inquam, ne tu sententiam ridiculam putas vñā cum Polo: tu. n. & tibi videberis cum adolescente illo ridiculous. igitur est accusandus pater: quia bonum id patri est, non malum. Idem, quod Socrates, ait Iosephus antiq. lib. 8. c. i. Atque de patre etiam accusando, immo & de se ipso poenis vñtrō subijciendo concludit Socrates. Accipe, quod a morbis corporis ducit. Sicut, inquit, a morbis remedia liberant, ita a vitijs castigationes. Et sicut filium decet maximē tradere patrem ægrotum manibus medicorum, ita decebit, delinquentē accusare, iudicio tradere. Diceret Socrates, oculos etiā claudendos, ne retrahat nos ab hoc proposito imbellis aliqua animi affectio: nā & ad dolorē fallendū, claudere eum oculos debere dicit, qui se secādum, vrendum medico tradit. Concluderet, & concludit Socrates, id verum, etsi ad mortem. Eadem hæc ex Platone habet Agathias lib. 4. & Boëthus feliciores improbos supplicia luentes dicit. et Plato rursus lib. 2. de rep. neque vñtrō, inquit, qui iniū-

stè aliquid committentem patrem omni supplicij genere persequatur, iniustus: nā Deorum primi id factitarunt. Et Cicero Parad. 3. Parenti nonnunquam adimi vita si ne scelere potest. et ex legibus Charondæ Victorius lib. 26. var. lect. c. 21. Pulcrum esto etiam indicare eum, qui conscius fuerit alicuius iniusti: (idem scribitur Nou. 7.) ut resp. seruetur: index verò pius esto etiamsi maximè domesticos, siue necessarios detulerit: nihil .n. magis cognatum est ipsa patria. et Cicero , Nulla propior cognatio quam patriæ. Patria, ait Plato lib. 9. de rep. v: riusq; parētis loco nobis esse debet. et quid ni esset? Patria, scribit Porphyrius, est principium generationis quemadmodum & pater. Doctam sententiam, quam si nouissent, perpendis- sentq; constantiæ magistri , solidioribus paullo argumentis in patrię calamitatibus constantiam asseruissent, opinor, qui leuis- simis obtruserunt Disputationem, & defi- nitionem nostram reddere ambiguam po- test succedens questio, si hic pater interfe- ctor filio instituto hæredi ab imperfecto succedere in ista hæreditate, bonisq; posset. Tu videris Decium conf. 225. Visis. Ego plura non dico.

Iudex an ex productis, vel ex conscientia debeat iudicare.

Disput. VI.

Antiqua & exagitata quæstio hæc est, nec tamen definita. Mihi ea verior opinio visa est semper, & etiamnum videatur, ut ex productis iudicare iudex non debeat, sed ex eo potius, quod verissimum esse, ipse cognoscit. quam antequam firmo argumentis meis, statuam prius, iudicare iudicem oportere, nec verum esse, ostendam, quod pleriq; omnes in hoc astuceu anchoram sacram arripiunt, abdicare se iudicandi munere iudicem posse, debet. statuo autem illud perl. properandum. in prin. & in §. sin autem. C. de iudi. & perl. de qua re. D. co. tit. vbi de caussa cognita iudicare oportere scriptum liquido est. caussa autem cognita dicitur, quæ acta est. I. pe. §. vlt. D. de vacat. mun. Et hæc acta est proculdubio. Ergo de hac iudicare iudex debet. Iudicare porrò is solus dicitur, qui sententiam dicit: ut notum est vel ex legibus, quas modò nominabamus. Et qui ait, sibi de caussa non liquere, omni-

omnino non iudicat. l. 13. §. vlt. D. de rec.
arb. & l. 36. D. de re iud. Nihil igitur re-
stat, nisi ut condemnet, vel absoluatiudex.
l. i. D. eo. Statuo adhuc aliud. mox com-
probabo, quod sum pollicitus statuo, qui
busdam minoribus iudicibus exceptis, si-
cere reliquis, non iudicare secundum iu-
ra, & leges, & iudicare sine legum obser-
uatione permisum. l. rem non nouam. vbi
gl. in prin. & auth. hodie. C. de iudi. Dat
hoc etiam Aristoteles viris prudendibus,
ut non secundum litteras, & leges, sed se-
cundum propriam mentem, & secundum
quod sibi videbitur iudicent. locus est lib.
2. Polit. Itaque mittas licet rumores illos
interpretum, qui monstrant ex licentia ista
confingunt, & auscultes ipsis legibus, Ari-
stotelique, a quo Baldus omnia iura pro-
cedere tanquam a fonte uberrimo alicubi
scribit. Non ego existimo datam iudicibus
potestatem, qua possint contra legum defi-
nitiones pronunciare: repugnant n. quam
plurima, maximēq; l. i. D. qua app. non sit.
sed de istiusmodi obseruationibus, quae iu-
ris rigorem tuentur, dictum ab imperato-
re in illis legibus reor. Dato igitur, ius esse,
& ex legum obseruatione, ut secundum a-
cta iudicetur: licet iam & non secundum

acta

acta iudicare. Quanquam vbi illud, rogo,
 expressum, ut iudex iudicet secundum a-
 cta? At illud disertè, & pluries cautum,
 ut ex sententia iudicet animi sui. Iam ip-
 sam disputationem ingredior. Nullibi di-
 citur, ut iudicetur secundum acta. Ergo
 secundum acta non est iudicandum. At
 iudicare oportet. Ergo secundum consci-
 entiam iudicandum. Ut n. examinare iu-
 dicē oportere, quae proponantur, dicatur,
 nec quid præterea adiicitur tit. 15. Coll. 6.
 examinare oportere actitata in causa &
 iudicata. tit. 9. §. 2. Coll. 9. hic tamen, at-
 tentos esse debere etiā veritati oculos, no-
 tatur. Et si veritas sit in contrarium, nec i-
 sta iura loqui, nec alia velle, ut veritate de-
 serta, sententia secundum acta feratur, to-
 ta hac disputatione ostendā, & primo isto
 argumento fundaui: quod scilicet & iuuat-
 tur, quia verē an falsæ probationes sint, &
 an probent, non ex ipsis productis viden-
 dum est, sed ex ipso iudicante: nam hic se-
 cundum suam religionem, secundum quod
 sibi visum fuerit iudicat. I. cum quem. 79. de
 iudi. & Coll. 2. tit. 3. & Coll. 9. tit. 8. in
 arbitrio suo habet facti questiones. I. I. ad
 Turp. I. 15. ad municip. ipse, an quid si-
 bi probatum sit, quid credat ex sententia
 animi

animi sui dispicit. l. 3. D. de testi. Cum testibus & negotij qualitate concurrere motum iudicis adhuc oportet, ut sint sequenda testimonia. Confirmabit iudex motum *animi sui* ex argumentis. Ad sinceram testimoniiorū fidem, & testimonia respiciendum est, quibus lux veritatis adsistit. l. 21. co. His antiqua iurisiurandi cum testium, tum iudicum formula addatur, *Ex sui animi sententia*, de qua Cic. in Lucu. & Quintil. li. 8. c. 5. qui & hinc sententiæ nomen deriuat, quod animo ita sentimus. qui verò sentit iudex, quod acta habet? quæ illa religio, quæ factum ignoratum magis, aut celatum a testibus, quam re vera incertum (immo certissimum est) nō curabit? improbaretur Vlpiano religio. l. 7. §. 1. D. de contr. empt. Quomodo iustum iudici videbitur, quod sciat vel aliude iniustissimum? Quod arbitrium, boni viri arbitriū, istud? Quid probatum? Qui motus? Qualis lux veritatis? Iudicis latam in proposito potestatem non declaro, quæ decantata omnibus est. potest testibus clarè probatibus nō credere: nō probatib⁹ credere: & tota probationis ratio eius arbitrij est. ut post alios tradit Dec. cōf. 448. Visa. nū. 28. conf. 510. in casu. cōf. 596. ad dubia. & cōf. 652. viso.

Mque-

Moueamus iam aliud argumentum. Iudex iuris est, iustitiae, Dei minister. l. 2. §. post originem. D. de Orig. iu. l. 1. D. de iu. & iu. sed minister non debet id agere, quod dominus auersaretur. to. ti. ma. & ti. de proc. Ergo nec iudex. At nec ius, nec iustitia, nec Deus secundum acta iudicaret contra veritatem. Ergo nec iudex iudicet. At iudicandum est. igitur secundum conscientiam. Ius non iudicaret, qui suum cuique non tribueret, laederetq; alterum cum sua ista iudicandi ratione: quod facere per naturam suam non potest. Iustitia non iudicaret, quoniam non esset, ut est, constas & perpetua voluntas suum cuique tribendi, si aliqua occasione hoc aliquando non praestaret. Deus an iudicaret? Et huic argumento non nocet, quod iudex cancellis quibusdam sit quasi septus, quibus Dei, iustitiae, & iuris vis non ligatur: multaque esse ad rigorem iuris seruandum introducta, quæ apud ipsum iustitiae, Dei q; tribunal non valerent, & tamen penitus iudicem tenent, & iudicia nostra: ius scilicet Usucaptionis, rej iudicatæ, similium, & huius ipsius rationis conficiendi iudicium. His n. responderim ego quam facile, quod et si iudex minimè possit omnia,

quæ

quæ ius potest siue lex, istud tamen, quod
queritur iudici denegatum non reperi-
tur, immo & tributum ostendimus. et ve-
rò ut multa sint ad rigorem iuris seruandū
introducta, eorum tamen nullum est, nec
esse contra iustitiam potest, quoniam scili-
cet inde iniuriarum occasio esse non de-
be, vnde fluere iura debent. l. meminerint.
C. vnde vi. & tit. 42. Coll. 9. Quoniam
nulla iuris ratio, aut æquitatis benignitas
patitur, vt quę salubriter pro utilitate ho-
minum introducuntur, ea nos duriore in-
terpretatione contra ipsorum commodū
producamus ad seueritatem. l. 25. D. de
legi. Hæc actorum obseruatio inducta est,
vt constet veritas. l. 3. D. de testi. l. 4. C. eo.
l. iudices. C. de iudi. & in Auth. de testi. in
prin. cum not. in l. 2. C. de ed. Qua itaque
interpretatione nos acta statuemus ad op-
primendam veritatem? Inducta ad certū
finem non possunt contrarium operari. l.
quod fauore. C. de legi. Quod de vsu capi-
one dicitur non mouet, nam rationem &
iustitiam habet ea sanctio. l. alienationis.
D. de ve. sig. Alterum de re iudicata ad-
huc mouet minus, quoniam & rescindi
hæc potest non vna ratione, vt omnes do-
cent in l. sub prætexu. C. de trans. Sed &
respon-

responsio debilis ab eo, quod ut factum maneat, ad id, quod fieri debeat. I. patre furioso. D. de his, qui sui sunt, &c. I. de pluribus, 140. D. de ver. oblig. & hic nos agimus de iudicando, in rei iudicatae & usucaptionis argumento de facto adseruando tractatur: non igitur, quia factum adseruatur vel iniustum, etiam faciendum iniuste quid est. Summa omnium haec, *Nihil ex rigore contra iustitiam, contra regulam I. nulla. D. de legi. & I. quod favore. C. eq. & obiectionem a falso ad faciendum nullam.* Quartum mihi argumentum huic iunctum est, quod princeps secundum conscientiam iudicatur. Ergo & iudex iudicabit minister principis, & per quem dicitur princeps judicare. I. vlt. C. de legi. adeoque ipse metu iudicare princeps videtur, vulgata reg, qui per alium facit. Scio, a Menochio dubium enunciatum nostrum dici lib. I. de arb. q. 8. Sed non est tamen, si auctoritates & argumenta expendantur, & ea, quae a nobis de potestate principis notata sunt disput. 2. Adscrit vero enunciatum Dec. conf. 463. in causa 631. casus. ubi & de supremis iudicibus idem decernit. & cons. 699. accepi.

Iam

Iam sequitur conclusio, et si id nulli ferant
interpretes, qui differentiam hic inter
principem & judicem ponunt, quia hic
(ut dixi) minister principis, &, nisi sit
ex inferioribus, id ipsum potest, non se-
cundum leges iudicare. Quintum ar-
gumentum erit, quia iudex vir bonus
est, & innocens. I. continuus. §. 2. D.
de verb. oblig. I. cæteræ. §. 1. D. fam.
erc. et ubique in iure nostro virum
bonum nominamus iudicem intelligi-
mus, quod Zasius notat in §. actionum.
num. 58. Vir vero bonus iudicabit secu-
dum arbitrium boni viri. nam qui ali-
ter? Et arbitrium boni viri est conscienc-
tia. Bal. iii l. vlt. C. de iu. do. imp. Er-
go iudex secundum conscientiam iudica-
bit. Non credis, bohi viri arbitrium, in-
nocentisq; conscientiam esse? Sed quod
nam aliud excogitari potest? Ut iudicet
secundum acta? Ergo non impiissimus
ille, qui lotis manibus, innocens ego
sum, inquit, a sanguine iusti hujus.
Matth. 27. Bonum est quod eligimus. Sed
nemo non eligeret, si suæ id sit pote-
statis, iudicare secundum conscientiam
contra acta, id est, ex eo, quod ipse
sentit, & scit, aduersus ea, quæ alij
falso

falso obtrudunt. Ergo id est arbitrium bonum, & viri boni. Potest autem eligere (ve ostendimus) iudex noster. Ergo eliget. Ergo iudicabit secundum conscientiam. Sextum argumentum tale sit. Spretis medijs repugnantibus finis unus est inspicciendus, si adsit, iuxta quem iudicemus. I. emancipatum. in si. D. de senat. Spretis igitur actis, quæ media ad veritatem sunt, pro veritate, quam habemus, pronunciamus. Et iterum. Modus effectui destinatus, si contrarius accidat, non curatur, dum habeamus effectum. I. caussam. §. 1. D. de manum. igitur nec acta curabuntur, quæ modus sunt ad veritatem, etsi sint veritati contraria, si istam habemus. Septimum argumentum hoc est. Iustum naturale præualet iusto legali. l. 8. §. si quis emancipatum. D. de bo. po. co. ta. l. placuit. C. de iud. §. sed naturalia. Inst. de iu. na. et inquit Bal. in l. 1. D. de vsu. ea re. quæ vs. cons. quod ubi naturalis ratio negat, illic non audiens lex. Sed iustum naturale est, ut secundum ipsius rei veritatem iudicetur. iustum legale (demos) ut secundum acta. acta. n. a lege habemus: veritatem & conscientiam a natura. illud igitur fiet. Octauio sic dispuo, iudex dicitur quod ius dicit.

cit. Ius est ars. ars est finis uniformis, ut naturam, quā potest, sectetur. id verò est naturale, quod est maximè simplex, & maximè verum. Et simplex, verūmque; vt non est in actis, quia ratiocinationibus acta constant, & hæc nostra veritatem impugnant: ita in conscientia purum putum vtrumque; reperitur. nam nostram verissimam ponimus, & omnis conscientia simplex quidam est, quoniam fides eius adscititia non est, nec multis argumentis conflata, sed ex se est, & est talis, vt eadem in ipsa sit causa cum effectu: idque illud est, quod dicitur, rectam hanc probationem esse, Vidi, quia vidi; Audiui, quia audiui. Tu rationem collige. Nonum argumentum hoc esse volo, Si secundum acta non pronunciatur, quum iudex ratione colligit, acta vera non esse, immo sententiam contra feret: certè idem fieri, & multò magis, quum sensu illud percipiet: sensuum .n. certissima fides, & a quibus omnis cognitio ducitur: vt a philosophis acceptum etiam Bartolus scribit in tract. Testim. vers. testis causam. At illud fit. Ergo & istud fieri, vt ex eo, quod sensibus notum est nostris, iudicemus contra id, quod in actis apparet. Ostendo autem pariter a nobis

G nunc

nunc sensus introduci, atq; locus rationi datur. Ratio scilicet nō tantum ex actis sumitur ad hęc ipsa improbabāda, vt quia coherēntia nō sint, manca sint, inepta, falsa, sed omnino etiam extra acta. sic refutati a iudice testes sunt, qui contestabantur, vidisse Alcibiadē tali nocte tale patrarentem crimen; quoniam obscura nocte videre impossibile sit. obscuram verò noctē iudex inde notauit omnino, quòd per astronomiam latuisse tunc lunam sciebat. Pono tibi istum ob oculos casum. te iudicem Alcibiadis facio, eum damnabis? nec de temetipso quæreris, si nox pernox fuerit? Id verò vnde seruabis? certè aut quod astronomus fueris, aut oculis tuis rē usurpaueris. quæ omnino extra acta sunt. sic itaq; & ex eo, quod oculis pariter usurpaueris in quæstione nostra pro conscientia hac stabis aduersus acta. Atq; probè in arguimento hoc de te iudice constituēdo mentionem inieci. Te caussæ indicem esse volo. tecum Caius fuit, quium alibi gentium Séproniū occideretur. in actis plenè probatur, Caium fuisse auctorem cedis, ipsū homicidā. tu Caium damnabis? Si tu absolves, absoluunt & alij: nam ita loquitur Cato Gell. lib. 7. c. 3. *Nexu opinor, aequum censem;*

censemque penas dare, quod argua-
tur male facere voluisse: nam ego nolim. Di-
ces, Ecquid si vidisse ego Caium cæ-
dem facientem, & in actis de eius inno-
centia plenissimè probaretur? Caium
damnabo? Desinete (dixit Constantius imp.
Amm.lib.21.) urgere hominem, ut existimo
sontem, sed nondum aperte conuictum. An tu
idem? Certum reum absolues, quod de
ipsius innocētia tibi expositum fuerit pro-
fusissimè? Existimabat, non sciebat Con-
stantius. At scis tu. Tu igitur Caium dāna-
bis. Atq; id probat supradictæ omnes ra-
tiones. memineris autē & ita teneas, nō di-
sputatū a nobis nisi ad id, quod ipsa questio
a iure habet. Nos nō consideramus illa fa-
cti: Quid si improbus, infensus reo iudex sit?
Quomodo tutus erit iudex finito officio, si
aliter quam ex productis sententias dixerit?
Et huiusmodi plura, sūt & his sua remedia.
Habet & illa hic cōmunis interpretū defi-
nitio certā, insuperabilēq; difficultatē: Ai-
unt, iudicis personā deponēdā, testis susci-
piendā, quid autē unus testis aduersus uni-
uersa acta plenissima potest? Sic proculdu-
bio alteri iudici necādū tradit innoxium, dū
nō absoluit ipse, qui innoxium nouit. De cō-
dēnatione in cōtrario casu si durū videtur,

quod adseruimus, age, ne condennes, quæ
sontem nosti, insontem acta demonstrant:
patere cum Traiano, nocentem aliquan-
do poenas delicti non dare. l. absentem. de
poe. sed innocens ut puniatur, facies nū-
quam: quod numquam suasum est. Absol-
uo hoc argumentum adiungendo inter-
pretum auctoritatem his, quæ de iudice
diximus ratiocinante etiam ab his, quæ ex-
tra acta sunt. De consuetudine potest a se
ipso se iudex informare, vt ait Bar. in l. le-
ge. de testi. Potest moueri ad iudicandum
etiam ex non scriptis in actis, puta ex ali-
qua confessione coram se facta viua voce,
vt tradit Bal. in l. i. C. de vind. lib. Decimū
argumentum iam explico: Potest iudex
ex conscientia in extraordinarijs iudiciis
iudicare, vt docet idem Bal. in auth. ma-
tri & auiæ. C. qua mu. tu. off. fu. po. Et ho-
die omnia iudicia sunt etiam extraordina-
ria. Inst. de succ. subl. in prin. & §. vlt. de in-
terd. Ergo in omnibus iudicijs potest ex
conscientia iudicare. si itaque iudicare iu-
dex debet: & secundūm conscientiam iu-
dicare potest, quid eum morabitur, quo-
minus & secundūm conscientiam iudica-
re debeat? His ita constitutis, & opinione
confirmata, quam confirmandam susce-
pimus,

pimūs, dissoluenda aliqua sunt, quæ proferri in contrarium possunt: & illud in primis, quod hæc conscientia non est iudicis, sed priuati, itaque nec debere iudex secundum eam iudicare contra actitata & probata. Id dissoluitur, quia hic nihil probatum diei potest: est .n. probatio veritatis assertio. falsum est quicquid aliud: & falsum nihil est. I. Paulus. de ve. si. l. 2. S. 1. que. te. ap. l. 4. S. 2. l. 6. in prin. de in di. add. & Arist. in præd. & lib. 9. Metaphy. Galen. li. 5. Meth. & Glo. in S. semel. Inst. qui. ex ca. ma. non li. qui verum pro iusto, & falsum pro iniusto hac ratione interpretatur. Dissoluitur obiectum ex his, quæ diximus de iudicis lato arbitrio in probationum argumento, quæ scilicet istam distinctionem priuatæ & publicæ personæ non norunt. & prudenter sanè eam refutauit Oldedorpius. Ego etiam contra moueo ex specie. l. 7. S. vlt. D. de iniu. ex specie quidem, ubi de poena & augenda tractatur, ac augetur. certumq; est, iniuriam magistratui non aliter aut notam, aut factam, quam huic iudici veritas nota est, de qua agitur. Adiugo speciem l. 9. S. aduocatos. D. de off. procons. Quid .n. aduocatum proconsul. & multò magis non dabit, si sentiat per ad-

uersarij potentiam fieri , vt nec in actis
 ea res ianotescat? Falsa igitur illa distinctio
 in nostro hoc iudice. At vera sit: tamen no
 co casu erit vera , quando incommodum
 sequi aliquod potest. dō casum l.x. in fi.D.
 de in ius voc. Cur n. patronus ibi non su
 stinet personam aliam ? ne in ipsa cogniti
 one grauius aliquid emergat. arg. l.3. §. 1.
 D. de susp.tu. Nec quod certum est ex iū
 re esse, fieri debet, si magnum subsequatur
 incommodum. l. arbor. §. de vestibulo D.
 comm.diu. Ah non maximū hīc et dubia
 est quæstio. Aut vera ea non est distin
 ctio , & vnum gerit animum homo v
 nus: quare nec possit quidquani nisi ut vnuš
 cognoscere et vicimus. Aut vera est: & ex
 ipsa etiam nostras partes confirmo . quod
 scilicet Titius tanquam priuatus de sua pri
 uita scientia se tamquam iudicem instru
 et. Isto modo (nunc & aliud dissoluo, quod
 solet obijci) pars eadem & iudex. l. 2. D.
 de off. præt. l.vni. D. de off. cons. l.3. D.
 de adopt. pars & adseffor. l.5. D. de ma.vi.
 pars & testis. l. admonendi. D. de iure iur.
 l. vlt. C. de fideic. Quæ tamen absurdissi
 ma solent, & iniurissima censi. l. nullus
 D. de testi. l. omnibus. C. eo. & Tib. eo.
 de di. do. §. 1. Et sanc sunt maiora , quam

ut iudex quis sit, & testis: postquam affe-
ctio, interesse, propria caussa non potest
esse sine magnis suspicionibus, quæ iudi-
cem non contingunt. Est alibi tabellio i-
dem & testis. I. Domitius. D. qui te, fa. po.
Eligens & electus. I. planè. & seq. quod
cu.un.no. Obligatus & de quo est obliga-
tio. I. 19. de cuiet. Exigens & exactus. I. tu-
tor. de fideiuss. I. 9. §. 3. de pecul. Tradens
& cui traditur. I. 78. §. 1. D. de contr. empt.
Succedēs & cui succeditur. I. 1. §. 5. de succ.
ed. I. 3. in prin. & I. 12. §. 5. qui po. in pi. hab.
Soluens et cui soluitur. I. 9. §. 4. de adm. tu.
Credens & cui creditur. eo. Fur & furtum.
I. 1. C. de seru. fug. I. 22. C. de agric. &
censi. I. 5. §. vlt. C. de his, qui ad eccl. cō-
fug. Pignus & pignorans. I. 29. §. vlt. D. de
pign. atq; alia eiusmodi. quę nec a philoso-
phorum placitis abhorrent, si illi animos
secū etiā loquentes faciunt. ut Pla. in So-
phis. & in Théæt. & Arist. i. post. & lib. 7.
Polit. atq; Ennius apud Macrob. lib. 5. Sat.
c. 1. *Tum cū corde suo diuum pater, atq; ho-*
minum rex Effatur. et Cicer. lib. 2. de orat.
Tres personas unus sustineo. Itaque ut ami-
ci persona deponi debeat ab eo, qui per-
sonam iudicis induit, dicente Cicerone
lib. 3. de off. non tamen & testis deponere

necessē est, quia hæc non nocet iudicio, vt
altera facit, sed prodest. Nec mihi exem-
plum Africani placet, quod in proposito
ad fertur ex Quintiliani lib. 5. c. xi. nam
stricto vix quidquam ille egit iure, vt nos
aliquando in libris de legationibus indi-
cauimus. & censoris officium, potesta-
temq; si quis nouerit, benè is sentiet, Afri-
canum recte potuisse in periurum illum
animaduertere. Atq; hæc omnia in eam
partem disputata sunt, vt iudicare iudex
contra acta, secundūm conscientiam de-
beat. Quod si aduersus eos differere volu-
mus, qui iubent contra conscientiam iudi-
cari, nec medianam illam admittunt senten-
tiā, quam probant doctores communi-
ter, vt neque secundūm conscientiam, ne-
q; secundūm acta iudicetur, sed pronunci-
etur N. L. aut munus iudicandi abijcia-
tur, assumatur testandi; facilius omnino
erit in caussa obtinere. Atq; ducō argumē-
tum firmissimum ex l. vlt. C. de app. ibi a
legislatore, ruptis vinculis, remittitur iu-
risdictionis defectus, vt veritas habeat lo-
cum suum. In hunc igitur modum. Proba-
tum coram iudice incompetenti nihil dici
potest: etenim est is tamquam priuatus. l.
vlt. vbi not. D. de iurisd. tamen si coram
isto

isto quid fuerit productum, ruptis vinculis, iubet Cæsar, cum secundum illam explicatam veritatē iudicare. Remittitur ergo defectus iurisdictionis, qui omnibus vitijs maior est, et hoc ipso probationum defectu. l. i. §. pe. D. quæ sent. si app. resc. & omnes dicunt, ut per Vant. in tit. de null. ex def. iurisd. Verisimiliter itaque, & multò magis remissuros legislatores minorem probationum defectum in casu nostro, dicendum est, si interrogati fuissent, saltem ut pronunciaretur, quod nunc quærimus, N. L. Neutrō casu constat de ueritate. non nostro, quia non probatum. minus in l. vlt. quia nihil actum coram iudice incompetenti propter defectum iurisdictionis, qui maior est, qui est omnium maximus. is tamen defectus tollitur, ut veritas obtineat. Ergo multò magis tolletur minor. et adhuc magis, veritas, saltem ne opprimatur. Mendacium veritati præferri *nulla* ratio patitur. Leo const. 19. Quæ ratio hæc, ut acta seruentur potius? Si his replicatur, facile admitti iurisdictionis prorogationem. ego longè facilius concedi dicam probationum ampliationem, saltem ne veritas opprimatur. Quid? An dicetur in d. l. vlt. apparere de
veri-

veritate; in quæstione nostra non appare-
re, ut idem sit atq; si non esset? Sed nec
magis apparet in d. l. vlt. ubi nullus om-
nino testis coram iudice incompetenti &
nullo. Et si regula l. duo sunt Titij: vera
est in proposito: sic ex ea. Non constat,
ut debet, de veritate in d. l. vlt. Igitur at-
que si non constaret ullo modo. quia pa-
ria sunt, non esse, & non esse, ut debet. l.
7. C. ne de sta. def. quæ in terminis pro-
bat, paria esse, si quid factum non sit, &
si sit factum apud iudicem incompe-
tentem. At illa parium enunciata suis sunt te-
nenda casibus: aut ex ipsis (quod est ab-
surdum) potestatem, actumq; confunde-
mus. Hæc ratio et si quid probet amplius,
mihi tamen satis, si euincit, ne con-
tra conscientiam iudicetur. Secunda por-
rò hæc sit. *Quoties nihil sine captione inuesti-
gari potest, eligendum est, quod minimum
habet iniquitatis.* l. 200. D. de reg. iu. Hic
non potest quæstio sine captione deter-
minari, sed vel acta offendere oportet, vel
conscientiam. Igitur quod minimum ha-
bet iniquitatis sequemur, & quasi medi-
am viam, nec quidquam definiemus. *Quo-
ties æquitate desiderij naturalis ratio, aut dis-
bitatio iuris moratur, iustis decretis res tem-
perantur.*

peranda est. l. 85. D. de reg. iu. Aequitas, naturale desiderium, iuris dubitatio hic est. quis neget? temperanda res itaque, non ad alterum extremorum ducenda. Ambiguæ, atq; legum diuersis interpretationibus titubantes causæ, benignè atque naturalis iuris moderamine temperandæ. l. 5. C. de bo. quæ lib. per mediocritatem dirimendæ, & medietatem sequendum. l. 7. D. vt leg. no. ca. l. antiqu. D. si pa. hered. per. & eleganter in l. Saluus. D. de leg. præst. id demum tēperari docetur, quod media ista est positū via. Tertia ratio cogitur inde, quod impium canonistarum decretum sustineri nō potest, quod est de conscientia deponenda. quoniam nou video, quomodo possim hoc facere, si maximè velim. Conscientiam ab diis immortalibus accepimus, quæ a nobis diuelli non potest. ait Cic. pro Cluent. q Nemo neq; testis adeo timendus, neq; accusator adeo grauis, ut singulorum mentibus inhabitans conscientia. Scripsit Polybius alicubi. An vt externos sensus manibus obiectis possumus impedire, tractare pro libitu, ita & internos? Quomodo? Sed huius canonicalis assertionis Ouidius retegar fundaentum.

Culpa

Culpa nec ex facili, quāuis manifesta probatur,
Iudicis illa sui tuta fauore venit.

Viderit ipse licet, credet tamen ille neganti,
Damnableq; oculos & sibi verba dabit.

Ita lib. 2. cleg. 2. Accedat, quam in
Pericle Plutarcus narrat, historia. Rogat-
tus, inquit, Thucidides quidam Milesius
Periclis æmulus ab Archidamo Lacæde-
moniorum rege, uter alteri palæstra Peri-
cles an ipse præstaret, Vbi ego, respondit,
hominem pugnando deieci ipse se non ce-
cidisse defendens vicit, intuentes de sen-
tentia deiecit. Actane tantum possent,
quantum Periclis valuit eloquentia? Sci-
licet & acta fundunt coruscationes, ti-
ent tonitrua, horrenda iaciunt fulmina;
aut suadam habent in se deam: que omnia
de Periclea oratione narrantur ab Ari-
stoph. in Acharnensibus ac. 2. sc. 5. ab Eu-
poli alibi, ut recitat Diodorus lib. 12. et ab
alijs passim. atq; ad illam orationem illa
improba sententia refertur. Flexanima, at-
que omnium regina rerum oratio. inquit
poeta apud Cic. lib. 2. de orat. Quartam
rationem ab exemplis summorum viro-
rum desumerem. Meminit præfecti cu-
jusdam Ammianus lib. 21. qui æquo ani-
mo sibi abrogari potestatem rogauit, cum

ei corām innocentem quēdā torquere
Constantius imperator præcepisset. Cre-
dis, torsisset hic innocentem, si præcepis-
sent acta? Et sanè, præcepto superioris
contra conscientiam nullo modo obediē-
dum, pulcrè Decius docet cons. 72. Extri-
cabit iudex se, si diem diffindi iubeat exé-
plo comprobatae religionis Gellianæ. Pro-
nunciabit N. L. Ampliabit, Comperen-
dinabit, caussam præbebit cur a se legiti-
mè prouocetur. id suaserit Chilo ex sep-
tem sapientibus, ut per Laertium in eius
vita. Litem vel cum damno protelet suo.
imitetur & illos Arcopagitas, de quibus
apud Gell. lib. 12. c. 7. & illos, de qui-
bus lib. 5. c. x. Quinta ratio sit, quia ut
nihil facilè mutari ex solennibus oportet,
tamen ubi æquitas cuidens poscit sub-
ueniendum est. l. 183. de reg. iu. & iustus
iudex æquitatem *solutius* sequitur. l. 14.
§. 12. D. de relig. & æquitas ut cum præ-
ceptis ciuilibus sit, magis tamen ad me-
rum ius gentium & naturale æstimatur,
quod iuris apices ignorat. l. bona fides. de-
po. l. si fiduciussor. §. quædam. et §. vlt.
mand. Solennia verò hæc esse acta, & iu-
ris apices, quis non nouit? quis æquitate
in media ista sententia non sentit? Adde,

ibi

ibi legum placita contemni, vbi periculū.
l. 5. §. si quis riuos. D. de no. op. nunc. hic
autem & certum damnum veritatis, ne
dum periculum. Sexta ratio hæc. si motus
animi instrui ex argumentis potest, & de-
bet: qui erit ille iudex plusquam hebes,
qui nequeat aliquo argumento motum a-
nimi continere, vt cum testimonij non
concurrat? Sed non est opus, vt a con-
cursu cohibeatur, qui auersatur concur-
sum penitus, quod sciat veritatem aduer-
sus acta manere. Et si non concurrit ille
motus, iudex secundūm acta non iudica-
bit: vt narrauimus. Septima ratio. Veri-
simile ex supradictis omnibus est, vt si in-
terrogati legislatores hanc quæstionem
fuissent, omnino secundūm alteram ista-
rum sententiarum respondissent. Igitur vel
postrema hæc retinenda est: demus etiam,
verba legum alium intellectum habere. l.
Scire oportet. §. aliud. D. de exc. tut. Et ista
satis. Quibus nec obstat mos ille Scæuole
secundūm proposita respondentis. neque
institutum Academicorum, non quid es-
set, sed quid proferretur respicientium: vt
Polletus putat li. 5. fo. Ro. c. 15. nam & Scæ-
uole morem non tenent alij, quemadmo-
dum nec institutum Academicū: et diuer-
idi

sa in iudice ratio est. is siquidem mutus dicitur, si in caussis discutiendis nihil ad litigantiū dicta addit, & haud idoneus ducitur ad iusta exploranda. Plat. lib. 6. de legi. & Cic. in orat. Pro Fonte. atq; casus admodum multi a nostratis recensentur in idē propositum. vt ab Aret. in l. dubitandum. C. vt quæ def. aduoc. & a Rip. in l. 4. §. hoc autem iudicium. D. de da. inf. Alia nec obstant, quæ soluta ab alijs sunt.

*De iudicium in eadem caussa diuersis sententij.**Disputatio VII.*

E Go istam questionem disputatam lego ab Aristotele li. 2. Politic. c. 6. a Quintiliano declam. 365. a Plinio epist. ad Aристонем I. C. lib. 8. a Gellio lib. 9. c. 15. a Iuliano I. C. in l. diem. D. de arb. a Paulo. in l. inter pares. D. de re iud. & ab aliis interpretibus, & ab Alciato lib. 9. Pareg. c. 14. & a Cuiacio lib. 12. obs. c. 16. Nec tamen nos frustra laborabimus, opinor, si & nos aliquid de nostra penitentiā ad eius explicationem depromemusse præser-

præsertim quia diuersa ab alijs nostra & disputatio, & definitio erit. Si ex tribus iudicibus unus deceat, alias quinque, tertius quatuor condemnarunt: inquit philosophus, modum sententiarum diligendarum ac discernendarum difficultem, turbulentum, & confusum. Sorte, diceret forsitan dirimendam difficultatem. lege lib. 6. c. 3. Quintilianus nec ipse quidquam definire videtur in themate suo, quod est iudicium duorum notantium ignominia, duorum exilio multantium, & trium impotentium mortem: aut sanè pro horum trium sententia determinat. quod a nostra discrepat opinione. Item nec Plinius in specie sua definienda consistit, sed multis allatis, vt diuersæ sententiæ coniungi non debeant, sed tamquam contrariæ censemantur, consulit Aristonem, quid juris sit. Gellius inexplicabilem controversiam & ipse dicit similem Quintilianeæ. Iurisconsulti quidem constituunt, vt si diuersis summis condemnent iudices pares, minima earum spectetur, quia consenserint in illam omnes. d.l.diem. & latius loquitur. d. l. inter pares. Ceterum ego vt generale istius documentum sequar, vix est per sequentia ut possim: nisi si decisionem illam

-1379

acci-

accipimus secundum quod de actionibus
scribitur in l. quidam. D. de re. cred. Quid.
.n. si ex tribus iudicibus unus in mille, ali-
us in noningentis, tertius in uno nummo
condemnauerit? Piores genere quodam
consentiant inter se se, dissentiant planè a
tertio: Siquidem graui poena censem illi
reum damnandum, sumináue graui, le-
uem posterior cogitet, velitq;. Nec in iu-
re nostro nouum est, ut species etiam per
quantitatum discrimina constituantur.
Nec nouum est etiam, ut in proposito co-
siderentur, si qua solent genere quodam
censeri, ac nuncupari. Et si genere quodā
piores consentiant, a tertio dissentiant,
hic in ipso summæ genere constituendo
victus, sanè nec videri potest recte, aut a-
licuius virtutis sententiam protulisse, ge-
nere refutato, succisa deliberationis radi-
ce. l. vlt. C. de nat. lib. Qui primitiua infi-
cit, deriuatiua vituperat, inquit Bal. in l.
vlt. in fi. C. de ve. si. Principium iniustum
damnat omnia sequentia. l. vlt. D. de cōd.
furt. Quid? alicuius etiam momenti ha-
beretur eiusdem sententia, si nec in uno
condemnasset, sed absoluisset penitus?
Quæ ratio, si non habetur ista in conside-
ratione? omnino quia duo sunt, qui con-

H dem.

dementant. Nec igitur attendetur ieiunis cōdemnatio, quoniam duo sunt, qui grauem pœnam decernunt. Sed hic obsistunt Quintilianus, & Plinius, illamq; coniunctionem non ferunt, quia hi coniungendi non sint, qui se ipsos deiungunt, nec quidquam est, quod leuem summam noluerint, quoniam id sit dicere, quam pœnam transierint, non quam statuerint. Tamen ista me a susceppta opinione non mouent, quia in generc immo coniungunt se & pœnam statuunt. id quod Athenis in usu fuisse (forte an apud Cic. lib. I. de orat.) legi, ut iudices scilicet primis sententijs statuerent duntaxat, si reum damnare, vel absoluere deberent: mox certius reliqua definituri. Et si ita Athenis fuit dilertè obseruatum: quid talem intellectum non adcommodebimus nos moribus nostris? Certè est naturale, licet non exprimatur, ut generis constitutio speciei constitutionem præcedat. atq; interesse nihil solet, exprimatur, nec ne illud, quod tacitè inest, agiturq;. Sed est & altera ratio mihi, cur indistinctè non probem in supradicto casu Iuliani opinionē, utque timcam ab istis objectionibus minus. Dissentiunt ij iudices cogendi sunt ut cōueni-

40. 12. 30

ent. quod ipsi idem Julianus dicit his verbis, *Communis sententia est consuecata cogi duos deos consentiantur. I. duobus. D. de lib. ca.* Quod an iure fieret, Plinius addubitauit, sic si coacti non sunt, nec apparet, eos nullatenus consensuros: causas nianent superiora. Se ut contra regulam absentem. D. de poe. is, b qui in non ingentis damnauit, non fuerit ad alterius sententiam accessurus, qui mille voluit: ita verisimile est, duriorem hunc ad proximum decuturum potius; mullo modo cum illo consensurum, qui in uno damnauit? Verisimile est cum proximo consensurum, non cum longè diffito: nam facilis transitus (ut dicitur) in habentibus symbolum, similitudinem. Verisimile est cum proximo consensurum, vel ne tertij obtineat sententia, quam longè longeque improbat magis. An non duo conueniunt inimici aduersus inimiciorem? Atque ita factum est cum Plinius consensum istum in specie sua vlsisset. ut is, qui ultimum supplicium sumendum esse censebat, omisfa sententia sua accesserit releganti: veritus (Plinius ait) ne si diuiderentur sententiae, tercia praeualeret. Verisimile igitur quod dico. Et si verisimiliter

id actum fuisse: nos scimus regulam notabilem ad L. cum tale. D. de pact. regulam auream, obtinentem in omnibus dispositi. onibus mundi, ut ex alijs notat Zafius in §. actionum. num. 49. Inst. de aet. Ergo pro consentientibus, & coniunctis habe- buntur. Si coacti sunt, nec conuerterunt (prorsus n. non sunt cogendi d.l. duobus & §. pe. in Auth. vt iu. non exp. fa. iu.) aut aliter constat, non conuenturos: & in ista visione maior mihi surgit difficultas. mag- na quippe esse videtur questio inter ciuilis iuris doctores & canonistas, si Iulianei illi iudices expressè obstinatèq; dissentiant a summis aliorum singuli. et illi negant Iu- liani opinionem isto casu procedere pos- se: adfirmant contra alij. vt videre est apud Ias. in d. l. inter pares. Ego tamen, vt bre- ue faciam, dico me meos sequi, canonicales improbare interpretes. Esto n. in maiori summa veré, proprièq; insit minor. id tamen in composito esse videtur, non esse deiunctim verum. Qui mille ponit, licet vnum in composito ponat, & decem, & centum, & reliqua: non tamen deiun- ctis summis ponit. Sic non tot sunt stipu- lationes quot nummi. non obligatur nec in minori summa fideiussor, qui acceptus

in maiorem est. S. fideiussores. Inst. de fideiuss. atq; omnes uno excepto Decio docent. Sic si quid fieri in damnatum in centum potest, non poterit in damnatum in quinquaginta & in sexaginta. ut per doctores in l. vbi fideiussor. de solut. sic alia plura in iure sunt. et simile illud est, quod dicitur, indefinitam æquipollere viuunt sali non distributiue, sed collectiuè tantum. Bal. in Margarita. Soc. in l. stipulationum quædam. S. & harum. D. de ve. olig. Itaq; secundum primam partem, & præsumptionem loquetur Julianus: & suo casu medius, qui in decem damnavit, cum æquæ ab alijs distet, certè & in leuiorem causam videri potest consensisse. Ast in secundo capite nulla erit sententia, quam teneamus ex tribus. ut mihi quidem suauissime est. Quid verò si poena pecuniaria unus, alter exilio, tertius deportatione censeret reum plectendum? Videor determinasse, ut quæ de exilio est, ipsa attendatur. Nam genus poenæ dum constituitur, plures sunt, qui in corpus coercionem decernunt. Et ita quidem sentio in ista specie: quando & altero etiam genere aduersus primum consentiunt reliqui, etiam ut capitalis poena infligatur deportatione, exi-

lio. Contra verò si duorum alter capitale animaduersionem non statuisset , tertius verbi gratia non deportatione, sed relegatione, vel i^ctū fustium, aliāue simili corporis quidem, at non capitatis poena reum dānauerit: ego, illa spreta corporalis & pecuniariæ poenæ diuisione, assumptāq; capitalis & non capitalis, reum plecti pecunia dixerim ex sententia primi. quia videlicet benignior introducenda est interpretatio: & hēc ēst, vt partitione corporalis, & non corporalis minimè attēta, quæ duriorem poenā adferret: sequentes alterā capitalis et non capitalis, rem totā ad benignum extitum deflectamus. Sic duo sunt, quæ censeo: vt si cōsensio inter aliquos sit quoquo modo, quoquo genere, eorū sententię cōiungantur ad tertiae exclusionē, quę etiam in illo genere dissentit a reliquis: rapiēdaq; ea ratio sit semper, quæ benignius præster responsum. l. 168. D. de reg. iii. Ei fortè non malè censeo. Verūm quid si patres numero iudices nō adsint: Tres deportari iubent , duo exilium statuunt , tres pecunia mulctant. sequor deportantiū sententiam : quoniam tres vltimi excluduntur a quinq; cum de genere poenæ deliberaatur: & sunt hi quinq; cōusq; coniuncti.

oil

H

cum

cum autem ad species situr, separati duobus an-
tribus vincuntur. Dices, Et morti igitur necrum
um trades, si tres illi primi mortem decen-
uerint? Non est ineptum, vel inconstans di-
cere, isto casu consentire magis exiliū indi-
centes, & multantes pecunia: quasi sum-
mū determinationū genus sit, an parcere,
vel non oporteat vita: in quo isti conue-
niunt probè. atq; nihil absurdia nobis cō-
stituetur, si vna posthabita diuisione cor-
poralis & pecuniarię ad alterā oculos ad-
uertemus, & argumentum, quod pro vita
hominis & est maximum & suscipit, ad-
mittitq; etiā decisiones a tenore iuris di-
uersas. vt multis ostendere licet. Et ita sa-
nè Alciatus quoq; concludit, vt in publi-
cis iudicijs humanior accipiatur interpre-
tatio, fauoreq; humanę vitę ad primā ex-
cludendā alię cōiungantur. Atq; si istā hīc
cōiunctionē Alciatus probat, qui alibi nō
fert; quid nos faciem⁹, qui rationem iniui-
mus, qua vbiq; ferè coniugi huiusmodi sē-
tentiae valeāt? Pono adhuc speciē vnā, & ad
finem propero disputationis. **Quid si tres**
deportatione, duo relegatione, tres in decē
dā nauerint? Pecuniariā pœnam sequendā
decreui. at præterquā quod corporis quæ-
libet pœna maior omni adseritur pecunia-

ria, hic etiam pecuniariam minimam di-
ctam videmus. An igitur & contra quod
diximus de leui & grauiori poena consti-
tuemus, & pecuniariam adsumemus, que
leuis est, deportatione & relegatione insu-
perhabitis, que graues sunt, adeoque ge-
nere conueniunt? Si id non facimus, an
duorum relegantium sententiam excipie-
mus? Quid etiam si vnum fuit, non duo,
qui relegationem indixerit? An ab istis
omnibus rationibus reuocamur ad Iuliani
definitionem, quam simpliciter sequamur
in summis ex notata ratione ipsius: in co-
ercitionibus corporis ex trita regula be-
nignioris partis amplexandæ? Non dimo-
ueor a constitutis propter vnum hunc ca-
sum: qui si aliquando cueniret, planè sic
statuo, ut pecuniariā suscipiamus: nam re-
legatio cum ista immo genere magis, quā
cum deportatione conuenit, cum nec pe-
cuniaria, nec relegatio capitalis poena sit,
ut deportatio est: & leuior tanto est de-
portatione relegatio, quā relegatione
sit poena pecuniaria, quanto morte leuius
omne aliud est, deportatio verò est mors
ciuilis. Itaque vel in eo conueniant rele-
gatio & deportatio, quod vtraq; poena ad
corpus pertineat: tamen in pluribus con-
uenit

uenit relegationi cum pecunia . et plures
paritates sequendæ sunt: maximè si hæc
benignior pars foret, vt hīc est. sic si exilij
non relegationis media illa sententia esset:
quoniam exilium nec genere capitalium
a deportatione differt, & proprius proflus
accedit deportationi, quām alię cuicunq;
pœnæ pecuniariæ, eam sententiam cum
deportante coniungerem, & reum depor-
tandum censerē, si (vt posui) numero vi-
cerent deportantes eos, qui exilium indi-
cunt: nam si exilium indicentes ipsi superra-
rent alios numero, exilium & nos cens-
remus. quod si pares essent, dixerit quidē
Alciatus, inter pares nullam esse victori-
am, adeōq; irritum totum iudicium red-
di, n̄ si quæ de pecunia est, accipitur, si sci-
licet hæc numero singulis antestat, puta
deportantes non nisi duo fuerint, & rele-
gantes duo, tres autem qui in pecuniam
damnent. Ceterū videndum (id & Alci-
atus tradit) vt mitior sententia prævalcat.
ergo quod de pecuniaria nunc dicimus sus-
cipienda, idem de deportatione nō dice-
remus, quam habentem suffragia triū vin-
cent relegantiū, & multantiū sententiæ,
quæ quatuor suffragijs cōnitantur, et mul-
tantiū supersit. Et ita per omnes species
progressi

progressi omnes difficultates extricare co-
nati sumus, vna illa excepta, si expressè, &
obstinatè pronunciantes dissentunt: quæ
vbiq; insuperabilis mihi videtur. Dixerint
tamen aliqui, vt ex omnibus summis vna
conflaretur, cuius dein pars tertia excipe-
retur, & ea esset pœna. verbi gratia, unus
ducenta, alijs centum & quinquagin-
ta, tertius ducenta & quinquaginta cen-
suit, quæ omnes summæ sexcenta sunt. Se-
cundum istorum opinionew ducenta de-
berentur: nam hæc tertia totius. Ita
scripsit Salycetus, & ita alijs probatum vi-
detur, referente in Memorialibus Cott-
a in versl. *Extimatores*. Sed hæc ratio in
summis vt possit, in qualitatibus teneri
non potest. Quid item hos mouit, ne
minorem summam exceperint ex senten-
tia Consultorum? An est inter assump-
tos arbitros, de quibus scilicet illi tractant
interpretes, quique de rei pretio iudicare
vocati erant, & iudices nostros differentia?
Ad superiorem igitur recurrere necesse e-
rit in isto capite: *Ad populum intelligo re-*
ferendum, quoniam horum aquiter senten-
tiae fuerunt. inquit Accius apud No. de
indiscr. adiue. Non id tamen si alij con-
demnauerint, alij absoluuerint; quia ab-
solu-

solutus censetur, qui paria condemnantium & absolucentium vota tenet. Plut. in Cat. Utic. alij, nostriq;. Sic & pro libertate in pari cum iudicum tum testium numero . I. lege. D. de manum. & in omni alia fauorabili caufsa erit.

De beneficio id tantum præstandi,
quod facere obligatus potest.

oilim dicitur in **Disput. VIII.**

AMplus hic tractatus est, & coacta disputationi ratione explicandus. Et quidē annis abhinc septē recitatione vna definitiones ipsius omnes cōpletebar. Omnes autē illæ sex sunt: quas & nunc ordine resumemus. Verba ista *In id quod*, siue *in quantum*, siue *Eatenus*, *qua*, aut *quatenus facere potest*, similiāue (fortè n. aliter variantur) illam recipiunt interpretationem, ne solidi exactio fiat, sed usque tantum, quo reus non egeat. I. in condemnatione. D. de reg. iu. *Qua* in *re* & ipsius personæ, & familiæ rationem habere oportet. Atque certa hæc sunt ex *Arret. cons. 17.* Zaf. in *I. miles.* D. de *re* *jud.*

iud. Alc. in l. nepos. D. de ver. sig. Quod sequitur facti est magis, de illarum personarum caussis determinare. Itaq; exercebit se iudicis in reliqua constitutione arbitrium. quod tamen iuuari nō minimum ab his valet, quæ docent ad rem interpretes in §. sunt præterea. Inst. de aet. Æs alienū proculdubio non deducitur. l. sunt qui. D. de re iud. nisi vno casu, quem notabimus. Sed an est temporis etiam modus aliquis ineundus? Dixerint Faber & Iason in d. §. atque illum proposuerint, qui ab Æmilio recitatur in l. computationi. 68. D. ad leg. Fal. Quæ mihi improbabilis videtur sententia. primùm quia rectius alij decreuerunt, computationem Æmilij extra Falcidij caussam, similémue non producendā, quod ultimò legitur Alc. reg. i. præf. 44. & nostra hęc dissimilis longè est. siquidē non alimenta ex ea forma ilic præstatur, sed incerta alimentorum caussa, quo possit Falcidij ratio iniri, ad certam illam æstimationem deducitur. alimenta ipsa præbentur, vt sunt legata, nec aliquam mutationem excipiunt. hic verò si formam teneamus, ipsum id, quod deducitur, iuxta eam præstabitur. Et hoc etiam faciendum nō est, quoniam in hac deductione (probantibus,

tibus, alijs & Bartolo in l. 6. D. decess. bo.) non inspicitur, quanti patrimonium valeat, sed quantum ex fructibus percipiatur: at computatio valorem eius censet, quod secundum ipsam deducitur, & sortem in constitutos annos distribuit. Tādem quod formam illam in proposito non admittā, hac suadeor ratione. Beneficium hoc tale est, ut exactio instituatur tantum deducendo, scruandōue, quantum ad arcendam rei egestatem sit satis. At per sortis distribuendae decretum non id assūquimur, si diutiū viuat reus, quām comprehensum computatione est. Ergo ea exactio ad sortis distribuendae rationem nō admittetur. Et verò si responderit aliquis, superaddendum ab exigente, quod deesse continget: replicarī ego, priuilegium istud non usq; cō profecti, ut actionem quoq; concedat, qua vel dare iterum, fortè etiam iterum atque iterum cogatur qui exegit: vel de dādo in ipsa exactione promittere. Hactenus prima definitio. sequitur videre personas, quibus priuilegium datur. Parenti cōpetit. l. inter eos. D. de re iud. Et parentis nomine hīc omnes accipiunt iuxta l. 4. D. de in ius voc. Datur socero. Patri mariti omnino. l. 15. vlt. §. l. 16. D. sol. matr. l. si-

cut

cut. in prin. D. de re iud. Vxoris patri etiam manente adfinitate. l. pe. ver. ceterum D. de iu. do. l. sed hoc. vers. verum. D. de re iud. dirempto matrimonio alio iure vtimur. d. l. sed hoc. in prin. & d. l. sicut. in fi. id verò est, ut non omnino, sed ex causa & persona tribuendum putemus priuilegium. d. l. pe. ver. si dirempto. Ego istam coniunctionem probo istarum legum, quæ minus coherere videntur: & huc tandem ex eo iure decursum statuo. quod utrique par socero deferre & iustum & aequum fuisse scribunt in d. l. sicut. & in l. 17. D. Sol. ma. Cur enim socii ius utriusq; impar, si par est viri & vxoris? cur nurui & dotis conseruationi (id publicè interest. l. i. sol. matr.) defertur minus, quam lucro generi? Hæ rationes efficiunt, ut quam minimū detractū velim patri vxoris: atq; adeò eam legū concordiā amplectar, quæ minimū detrahit: nec sine causa. tribui. n. iusta ratione nō debet priuilegium patri vxoris, si fraudē promittendo admiserit: si ex causa, & persona rectius esse videtur, ne tribuatur. Quæri tamen potest, cur omnino fruatur mariti pater priuilegio: vxoris an fruatur pater, ex eo determinatur, Si fraudem, nec ne

pro

promittendo admiserit : si persona, causaque non refragatur ? quare idem in patre mariti non queritur , si fraudem, nec ne accipiendo admiserit : si persona, causaque non refragatur ? Putem id fieri, quia uxore mortua dos penitus esse desinit, ut marito iam alio quasi nomine debatur, qui ad eam agit . at verò in alijs causis non adeo concedi priuilegium liquet : fortè quoniam in alijs causis soceptorū, nuruūmq; & generorum nomina (& his datur honor. l. non tantum. D. de re. iud.) vltro, citroq; non iactantur. Et hinc alia surgit quæstio, si ex alijs contractibus a nuru socer conuenitur, an condemnandus sic , in quantum facere potest. Adfirmant interpretes. nam sicut cum marito agitur, ita & cum socero. d. l. sicut. Sed cum marito sic agitur ex alijs quoque contractibus. d. l. non tantum. Ergo & cum pare mariti sic agetur. Quid cum patre uxoris ? Negant Cumanus, Castrensis, Iason. admittit contra Alexander. Ego cum prioribus sentio : sed quod nec alteri socero hoc ius tribuam : & parem vtrunque facio. vterque .n. videtur mihi parem parentis locum tenere. obquam causā honor iste conceditur. d. l. 16. Et non me

mo-

mouet l. sicut. quam accipio in causa dotis. etenim propriè cum marito agi tātūm dicitur, sacerōque in ea causa. ex alijs contractibus si agitur, non tanquam cū marito, sacerōue agitur, sed vt cū alio. atque ita in causa dotis loquitur d. §. vlt.l. 15. D. sol. matr. Et quid, obsecro, opus fuit illa constitutio Diui Pij, si dum agitur cū marito ex alijs cōtractibus, cū marito propriè diceretur agi? Ast multa nimis de saceris. Patronus, patrona, liberiq; eorum, & parentes in id, quod facere possunt, conueniuntur. l. patronus. D. de re iud. Quod notandum hodie pro præceptoribus, pro Senioribus, quos vocant Feudistæ, similibusque, ad quos hæc trahi iuria posse, quæ de patronis scripta sunt, & libertis, nostrates docent. Quod tamē de præceptoribus dicitur, illud in particulari præceptore, non etiam in præceptore universitatis acciperet Alciatus, quem differentem videbis in l. i. C. de in ius voc. Atque his, quos recensuimus, ob reuerētiā tantum ipsis debitam priuilegium dari, dubium non est. Marito & propter reuerētiā datur. l. 14. D. sol. matr. et puto etiam propter arctissimam coniunctiōnem: alioqui vxori aduersus maritum non daretur,

daretur, quando vxori eam reverentiam
vir non debet. Atque hinc singulariter fa-
ctum existimo, ut non tantum dotis nomi-
ne maritus in quantum facere possit con-
demnetur, sed ex alijs quoque contracti-
bus ab uxore iudicio conuentus in quan-
tum facere potest cōdemnandus sit. Duo
hæc vincula & quidem fortiora in marito
sunt, quæ in socero non deprehendimus,
sufficit tamen in totum ratio sola coniun-
ctionis, quare & in persona mulieris idem
seruari æquitatis suggerit ratio. Quod si
maritus plus constituit ex dote, quam fa-
cere poterat, quia debitum constituerit,
in solidum quidem tenetur: sed mulieri
in quantum facere potest condemnatur.
l. 3. D. de pec. const. Item et si paciscatur
maritus, ne in id, quod facere possit con-
demnetur, sed in solidum: pactum seruā-
dum non est. quod contra bonos mores
est. d. l. 14. Receptum vero & contra glos-
satorem est, dari marito beneficium etiam
soluto matrimonio. quod ego in dote ad-
mitto, non in alijs: tum namque temporis
nulla ratio facit contra glossatij opinio-
nem. Hæc & de uxore doceo per l. 17. S. I.
D. sol. matr. & d. l. non tantum. aliaq; mo-
dò adnotata. Sequor etiam nostrates in

I. non tantum. D. sol. ma. & in §. item si de dote. Inst. de act. qui denegant priuilegium marito, si aliunde victum vxor non habeat. si de contractu agitur, qui soluto matrimonio initus est. si alia id generis accidunt. Ego plura ipsorum dictata non recito. potius Græcorum & Græculorum ridiculum commentum ostēdo. Vitiosam putant in l. 43. D. sol. ma. istam scripturam, neque habebit mandare actiones. & negationem expungunt. At nō debet maritus neque insolidum eas mandare actiones, quia sic exigeretur ultra datum priuilegium; neq; vñq; quò sibi tantum reliquarum superstit, quantū satis est, ne egeat, quia propter incertitudinē carū exigendarū adhuc vrgeri ad cessionē maritus non debet. arg. I. cum ex causa. 30. D. de re iud. Filijs, nō etiam liberis doctores deferunt hoc priuilegium. Bartolus etiam liberis: quem probo. nam & liberis patroni defertur. & si parentibus datur in infinitum, quia debetur omnibus reuarentia, & omnibus patroni liberis eadem ratione: quid & non descendentibus, si omnibus par debetur affectio? I. liberorū. in fi. D. de ve. si. & filij appellatio ne omnes liberos intelligim? I. filij. co. Supradicatur, quodcum fauore excipiendū zion! I. hoc

hoc est priuilegium, ut Zasius docet in d.l.
sunt qui, et est diffundendū. quod Iasonis
in sententiā Bartoli tortū argumentū fran-
git. De priuignis, aliisue talibus nō cīt illa
disputatio. illis hoc commodū non manet:
quod notat Iason. Quid iam in nuru & ge-
nero? Crederē aduersus sacerdos his eodem
modo succurrendū, quomodo sacerdos suc-
curritur aduersus eos. l. si cū procuratore.
D. de re iud. nā vt parētis locū sacer obti-
net, ita isti filiorū & filij & generi æquipa-
rati vidētur. l. vlt. D. de pu. iud. l. 23. D. de a-
dult. l. si quis. C. de nat. li. l. 2. D. qui sa. co. l.
1. §. vlt. D. de post. & sacerorum suū appellat
Gordianus patrē, & hic illū filiū, apud Ca-
pitolinū. Atq; quod de filijs in infinitū cū
Bartolo cōclusim⁹, id et de genero, nuruq;
volo: suadente eadē ratione: adiuuāte l. ad-
optiūus. 14. §. vlt. D. de ri. nupt. l. nurus. l. ge-
neri. D. de ve. sig. cū similib⁹. Libertis, scho-
laribus, vasallis beneficiū nō cōpetere, mi-
hi persuasū est. De socio nūc. Pugnant in-
uicē d.l. sunt qui. D. de re iud. & l. verum. D.
pro soc. Antiquiores scribebant socios
omnium bonorum in omnibus beneficio
isto frui. atq; ita accipiunt d. l. sunt. vni-
us rei socios in re illa tantū. et ita tenent
l. verūm. Quam solutionem laudat

Zafius, & sibi adsumit. illam nos ex his cōfirmamus, quæ de soceris dicta sunt: dum respondimus l. sicut. Socius igitur omnium bonorum, quo tandem ex contractu conueniatur, quia vbiique socius, beneficium habebit: alius socius tantum, quem ex negotio societatis contra ipsum agitur, quoniam socius alibi non deprehenditur. limitatum socij nomen limitatum parat effectum. vulgata l. in agris. Et iniquum est, modicæ portioni multum tribuere. l. si autem. D. de aq. plu. Hoc inter omnes conuenit, dari socio priuilegium sola contractus ratione: in quo species quedam fraternitatis eluceat. igitur nō ultra quam contractum erit. Sed ex ista ratione procedit de fratribus quæstio. si .n. socijs hoc clargiuntur leges, quia societas ius quodammodo fraternitatis in se habeat: certè & fratribus clargiri consequens magis est. Et ita tenet Iason. Tamen, quod ad fratres hoc priuilegium non pertineat, receptior opinio esse videtur. Verum quod modo huic argumento resistimus. Tentat Zafius, nec hilum proficit, ut ego sentio. Scimus, contendere, certare, solitos de bonis fratres. §. et quod sæpe in Auth. de tri. & se. Et grauius multis videri fratribus,

bus, quod sua ad fratres perueniant, quam
ad extraneos l. 6. §. 1. C. de bo. quæ lib. &
alia huiusmodi de rara fratum gratia. at si
ea sunt tanti, ut tollant hoc fratribus priu-
ilegium, & vim propositi argumenti sol-
uant, non determino. magis tamen est,
ut tanti esse existimem: atque ideo sic re-
sponderim argumento. quod si inter fra-
tres ius fraternitatis locum haberet, &
priuilegium fratribus concedere oport-
eret: vnde socijs conceditur, quia ipsa,
quæ inter eos est, voluntatum coniun-
ctio ius habet fraternitatis. at ius fra-
ternitatis inter fratres non est. ergo nec
fratribus priuilegium erit. Argumentum
fortius vrlisset, si in l. verum. pro his ver-
bis, *cum societas ius quodammodo fraternita-*
tis in se habeat, scripta haec essent, cum socij
ius quodammodo fratum habeant, similiac.
Credendum præterea fallaciam in argu-
mento esse dum ex eo figurato genere lo-
quendi ratiocinatur tamquam proprio. nec n.
socij possunt vlla ratione propriè fratres
censi. Est tandem & ea solutio, quod ius
fraternitatis habere isti dicuntur *quodam*
modo: id est eo modo, quo si qui id habet,
rectè sibi istud priuilegium vindicant. ha-
bent autem modo voluntario volentes qua-

si fratres facti. quo modo non habent fra-
tres, qui natura sunt tales. Est vero ratio
quare voluntario illi obster nostra excep-
tio, huic necessario non obster: estq; per-
spicua tenentibus vulgatam regulam I. qui
insulam loca. Disiungo illud quodammodo,
quod est quasi, in quodam modo, quod est
ratione quadam: quam & explicauimus:
cuiq; & illud adiungatur Proverb. 18. *Vir
amicabilis ad societatem magis amicus, quam
frater.* itemq; illud, quod qui frater non est
fraterna diligi charitate potest, subq; fra-
tris appellatione institui. I. nemo. 58. D. de
her. inst. Socius autem adsumptus certe
diligitur: id quod de fratre ipso dicere no-
licet. Et nota, quod non est paradoxon ut
alibi nomen, alibi nominis effectus ha-
beatur. I. 8. 5. I. de gra. I. 1. vnde cogn. cum
simil. Is quoque, qui ex caussa do-
nationis conuenit, in quantum facere
potest condemnatur. I. diuus. D. de reg.
ju. Et quidem is solus deducto ære alie-
no. I. inter eos. 19. D. de re iud. pinguius
namque donatori succurrere debemus,
quam ei, qui verum debitum persoluere
compellitur, ne liberalitate sua inops
fieri periclitetur. I. 49. & seq. D. co.
Itaque & hoc tum etiam donatori da-
tur,

tur, et si tantum dubium sit, ne periclitetur. I. cum ex causa. co. tit. datur, et si quod ex causa donationis stipulanti spoponderat, soluere constituit. I. qui id. 33. D. de donat. Recito legem. Recito etiam I. qui ex donatione 12. eo. & habes limitationem ad id, quod de ære alieno deducendo hic dicimus. Amplia autem ipsam regulam, ut nec in causa dotis teneatur donator supra quam facere potest. I. si extraneus. 33. D. de iu. do. Item miles, qui sub armata militia stipendia meruit, condemnatus etenus quatenus facere potest cogitur soluere. I. 6. & I. 18. D. de re iud. Militiarum genera plura sunt: quæ eleganter a Lælio Taurellio dicuntur in lib. de mil. ex ca. Priuilegium nostrum militi datur, qui sub armata militia stipendia meruit, igitur cum Zasio sentio, qui cæteros milites a priuilegio excludit. & fuit Alberici opinio, qui magnus practicus & id addit, quod ex facto ita pronunciaretur. Ego in refutandis, quæ per summam vanitatem in contrarium adferuntur non sum. Filius fam. quoque isto gaudet aliquando beneficio. I. & ex heredatum. 49. D. de re

iud. l. 2. D. quod cum eo. l. 2. l. 9. C. eo.
l. 4. §. proinde. D. de min. l. x. §. pc. D. defi-
dei. atque summa eorum casuum hæc est.
si hæres patri non fuerit, ut pro eo, quod
cum ipso quomodo cunque contractum
fuerit dum erat in potestate non condem-
netur nisi in id, quod facere potest. id bo-
num & æquum suadet. l. 1. D. quod cum
eo. Nec beneficium non datur, si in mini-
ma summa fuerit hæres. at caussa cognita
iudex æstimabit, si dari priuilegium, nec
ne debeat. l. 2. & l. 4. eo. Quod si ex hære-
dato ex Trebelleiano hæreditas patris re-
stituta sit, in solidum condemnabitur: quia
effectu quodammodo hæres est. Sed si co-
actus immiscuerit se, ut restituat hæredi-
tatem in quantum facere potest condemn-
abitur. l. 5. eo. Habet verò priuilegium
filius f. et pro gesta tutela. l. si filius f. xi. D.
de tu. & ra. dis. in eo scilicet quod gessit
dum in potestate fuit, & quando filius f. di-
citur, non in eo quod postea. l. tutorem.
37. D. de adm. tu. Item priuilegium tri-
buitur filio f. per imperitiam male iudicā-
ti. l. si filius. D. de iudi. & ex alijs tradit
Dec. conf. 8. Viso. in fi. At quæro, si a fi-
lio f. stipulatus sum, & patrif. facto credi-
derim, an hic in solidum damnabitur? re-
spon-

spondit Paulus damnari. l. 5. D. de S. C. Maced. Item quarto, si temporis haberi debeat ratio, ut si quidem ex continent cum filio agatur, detur actio in id quod facere potest: sin verò post multos annos, non debeat indulgeri? Respondit Ulpianus rationem habendam esse: in hoc .n. caussę cognitionem verti, de qua scriptum est in edicto prætoris. l. 4. §. 2. D. quod cum eo. Æs autem alienum non detrahere certum est ex supradictis, & ex l. 3. co. l. 49. D. de re iud. In qua si est aliquid emendandum pro eum legamus non, nam mutatio quorundam magna nimis, qui pro eum detrahendum substituunt non condemnandum. & id præterea falsum est, ut filius f. non condemnetur ad similitudinem viri & patroni. Crederem tamen posse phrasim aliqua ratione adprobari: at non labore, quoniam rem habemus. Is tandem, qui bonis cessit, si quid postea ad qui scierit, in quantum facere potest convenitur. l. 4. D. de cess. bo. cessione .n. debitor non liberatur. l. 1. l. 7. C. eo. nec visum est tamen cundem vrgere saepius ad fleibile, & miserabile auxilium. l. 7. l. 8. C. eo. Ast longior secunda hæc de personis pars fuit. tamen dicere & illud oportet,

quod

quod etiam pacto beneficium queri hoc
potest. l. si quis. 49. D. de pact. Secun-
da disputationis pars est, si priuilegium
a supradictis personis in alias umquam
deriuatur. Et personale dicitur, atque
cum persona extingui. l. 13. D. sol. matr.
sic filio soli succurritur, non etiam hæ-
redi eius. l. 4. §. soli. D. quod cum eo.
non hæredibus mariti. l. 12. D. sol. matr.
& notat gloss. in l. si filius f. D. de do. releg.
nisi illi sint communes filii. l. 18. D. sol.
matr. non hæredi socij, aut alijs succe-
soribus. l. verum. §. 1. D. pro soc. nec hæ-
redi donatoris. l. 41. D. de re iud. at
priuilegiatarum personarum hæredes &
successores in solidum tenentur. l. 25. D.
eo. Nec n. videtur h̄c aliud queri, quam
ut honor, respectusue illis personis habeat-
ur. arg. l. 3. D. de leg. præst. l. 4. §. aduer-
sus. D. de do. exc. l. licet. D. de obse. a lib.
itaque cohærent personis exceptiones, a-
deoque transire ad alios non possunt. l. 7.
D. de except. Sed nec fideiussori priuile-
gium tribuitur. l. 24. D. de re iud. ne ipsi-
us quidem donatoris. d. l. 41. Prodest ta-
men procuratori & defensori. l. 23. eo. & l.
minor. 51. de procur. vbi de his est ratio,
& quale sit ius declaratur. in fideiussor
bump

re contra est: quod fidei ssor et si obligari
in plus quam reus nequit, posse cum ta-
men firmius obligari, certum est. quod
hic sit: nam & priuilegaria persona in so-
lidum obligata etiam efficaciter quoad
vinculum est, sed exactio ipsa non est
efficax. Miror verò hoc loco Zasium di-
cere, modicæ utilitatis esse istam de fi-
deiussore questionem, quum statutum
hodie sit, ne ante excuslos principales ad
fideiussores perueniatur. auth. præsente.
C. de fideiuss. Etenim quæ est utilitatis
consideratio, si ista prodest fideiussori
exceptio ante reum excussum, illa etiam
est postea: atque nunc dicet æquè com-
modè fideiussor, sibi beneficium istud
deberi quod reo indultum, atque quod
est indulgendum. Fideiussori igitur pri-
uilegium non datur, nec procuratori con-
demnato marito mortuo. ipsi aliter sibi
prospicient. Personalissimum appellant
nostrates hoc priuilegium. & quidem eo
exciditur si variatur persona creditoris. d.
l. 41. D. de re iud. vbi creditori donator
delegatur, & in solidum conuenitur,
quia ad creditorem quod attinet, donator
non est, debitum n. persequitur credi-
tor, ut in proposito dicit Triphoninus

in

in l. si Titius. 33. D. de nouat. & suum re-
cipit. vt ait Paulus in l. si quis. 12. co. &
Vlpianus in l. i. D. quare. ac. non de. & i-
ta etiam persona debitoris immutatur. l.
doli. 19. D. de nouat. quod fieri oportere
censeo, si tolli priuilegium debet. nam si
cadem manet cum novo creditore perso-
na debitoris, ac nomen, priuilegium ad-
huc dabitur. Filius igitur, miles, qui que
bonis cessit nulla creditoris mutatione ex-
cident priuilegio: quoniam cum omnibus
ille est talis, miles est, & qui cessit bonis est
talis. contra, parens cum omnibus non
est parens: patronus cum omnibus non
est patronus: &c. itaque h̄ic nec maneat
priuilegium, si cum alijs, quam cum filijs,
& libertis nunc siet res. nam cum alijs non
est persona, nomēne priuilegiarij. sed nō
nomen solūm creditoris, ac debitoris mu-
tari oportere censeo, vt priuilegium non
competat, verum etiam caussam. l. si
prior 32. l. si maritus 36. D. sol. matt.
quod n. caussa dotis utroque manet,
priuilegium manere videtur. itaque cum
A cursio opinor, teneri maritum in quan-
tum facere potest etiam in casu. l. que do-
tis. eo. Vbi quam ex se nihil Cuiacius scri-
bit contra glossarium, & illud quam scri-
bat

bat in epte, nihil illic deberi, quando non
est soluendo hæreditas, quis non videt? satis hoc indicium protulisse. Nec verò
mirum est, ut manente caussa eadem non
pereat priuilegium, quia respicit perso-
nas caussa, & propter illas dari priuilegi-
um solet. Dos matrimonium, & maritos
respicit: atque adeo ubi de dote agitur, illic
matrimonij, maritorumque nomen ob-
uersari necesse sit. Et ita mihi videtur. At-
que quoniam adfirmauimus, non in eun-
dam formam Æmilianam in condemnati-
one personarum, quæ in id, quod facere
possunt, damnantur; sed dum ipsarum ra-
tio habetur, ne egeant, tantum bonorum
relinquendum, quantum satis ad id sit fru-
ctibus suis: quæret hæc fortasse aliquis, si
hæredi hæc bona remanebunt, sed expe-
dita solutio videtur. nec .n.tollitur obliga-
tio, quod exigi in solidum nequæret priuilegiarius, & ad hæredem transit, cui non
competit priuilegium: adeo ut indubitā-
ter bona a defuncto relictæ hæredi extor-
queantur. Hinc aditus ad quartam defini-
tionem: quæ hæc est. Omnes illæ perso-
næ isto gaudent priuilegio, ut tamen ca-
uere teneantur, quod, si vnquam potue-
rint, solidum soluent. Omnium sententia
est,

est, Iasone teste. in l. sunt qui. D. de re iud. Nuda tamen cautione cauebunt; quod idem docet, & disertè legitur in l. verum. §. 3. D. pro soc. in l. quotiens. 47. §. 1. D. de pecul. & huius legis ratione idem & in marito dicetur ad l. 8. C. sol. matr. & sanè dicitur in §. cum autem. C. de re. vx. act. & in reliquis illis dicetur personis omnibus, quæ scilicet vniuersum debet. Quare dilatoriam (quod Ioannes voluit in l. inter. D. de re iud.) exceptionem esse appetet huius beneficii. quoniam & post iudicatum quoque opponitur. quod nunc dico. Quinta definitio est, ut rei iudicandæ tempus spectetur, quatenus quis facere potest. l. 15. D. sol. matr. d. l. verum. §. tempus. D. pro soc. quod ego interpretor tempus iudicatae exequendæ. nam et si tempore iudicati persona non est, cui priuilegium datur, & fiat postea, iudicati actio in id, quod facere potest, danda est. l. 5. in prin. D. quod cum eo. Valet argumentum a persona ad rem. Et ut tempus rei iudicandæ, sic & alterius cuiusque rei gerendæ attendetur: ut in casu l. sic pro rata. & l seq. D. de relig. Quod verò in solidum has personas iudex damnauerit, non nocet.

cet. d. l. 41. §. vlt. D. de re iu. l. 17.
§. vlt. l. 32. sol. ma. l. qui id. D. de don.
Sexta & ultima erit definitio casuum,
quibus denegatur priuilegium personis
suis Et sanè , nisi sint reuera tales , priuilegium
denegabitur , et si alia quibus-
dam non denegarentur . ecce priuilegi-
um marito (vt loquuntur) putatiuo non
competit , licet regulariter data matri-
monio priuilegia competant & istis. quæ
trudit post alios Dec. conf. 153. in ef-
fectu . Rursus , conuentus actione reali
non opponit. l. 41. §. 1. D. de re iud. vbi
rationes ab interprētibus afferuntur. et sig-
nari alia potest in l. deposui. D. de pecul.
Immo vtili reali cōuentus nec opponet. L
vxor. 55. D. de don. in vi. & vx. & ego non
sequor Accusium in l. 9. C. eo. tit. Nec si
conuenitur actione ex delicto. l. 4. §. 1. D.
quod cum eo. l. 21. §. vlt. D. re. am. l. 52.
D. de re iud. suo scilicet delicto, non ali-
eno. l. si maritus. 36. D. sol. matr. Perdi-
tur beneficium mendacio . d. l. 4. in prin.
& l. 6. eo. videlicet si mendacium est in
eo , quod facit beneficio locum. l. x. l.
22. §. vlt. vbi Bar. D. de re iud. l. si unus
67. §. vlt. D. pro soc. ad quam singularis ra-
tio esse potest ex l. verum. §. vlt. eo. tit.

Perdi-

Perditur & ob omnem alium dolum. I. si quis dolo. D. de re iud. §. cum autem. C. de re. vx. act. Itaque & quod de mariti socero supra in proposito diximus id & in reliquis verum fuerit, & in socero uxoris: nam & hic dolum, culpamque præstare debet. I. mulier. 72. §. I. D. de iu. do. neq; id contra dictum aliquid existimandū est. Immo & ipse maritus de dolo ita tenebitur, ut frui beneficio isto non possit. I. diuortio. 35. D. de reg. gest. & ibi glossarius explicat; quem adiri volo. & pulcrè I. etiā. 18. §. I. D. sol. matr. Item in collatio-
nis argumento non est prorsus beneficio locus. I. I. vbi gl. D. de coll. do. Item solu-
tione perditur. nec n. est repetendi locus.
I. 9. D. de cond. inde. Sed an obest renun-
ciatio & pactum? in marito negatur. I. alia.
§. I. D. sol. matr. neque contradicet. §. cū
autem. C. de re vx. act. quia illa verba
nulllo pacto adhibito ranti esse non debent, ut
ius abrogent *et* quissimum, & reverentia
debitum maritali: sed aliò, id est ad exacti-
onis tempus relata, nihil de eo iure moue-
bunt. Et quod de marito statuimus, idem
& in parentibus, patronisque dicere ea-
dem ratione suadente non veremur. Sed
& in milite dicimus. quia fauore publico
datum

datum huic beneficium . & cum locum regulæ l. quod fauore. non esse , exploratum est : & scribit Ang. in l. nulla iuris. nū. 5. D. de legi. In donatore , socio , eo qui bonis cessit , filios . cur diuersum non dicatur , non video. certè adfirmandum hoc idem & in superioribus videri potuit per l. pc. C. de pact. sed ea ne antinomiam excitet suis cancellis tenebitur. Interpretes distinguunt , vt pactum valeat si beneficium iure contractus tribuitur , vt societatis : quod si fauore personæ , mariti puta , datur , contra sit. in l. si quis. 49. D. de pact. Alibi dicunt , concedi priuilegium hoc aut reuerentia , aut contractu , aut casu , aut fauore publico. in §. item si de dote. Inst. de aet. Eos adeat , quibus satis a nobis plenè factum non est.

An filius primogeniti , vel secundogenitus potior in succedendo sit.

Disputatio IX.

ETIAM istam questionem attingemus , quam tamen commentationum mole laborare non ignoramus . liber sci-

K licet

licet non silere, vbi omnes loquuntur,
& pars maxima aliorum dictata decan-
tant. Discutit illam Decius argumen-
tis multis cons. 443. pluribus Homo-
manus singulari disputatione, & plu-
ribus longè atque pluribus Tiraquel-
lus: de cuius copia accipere reliqui pos-
funt, & ipsa est a præcessorum omnium
scriptis collecta. Mihi in eo videtur vniuer-
sa residere questionis difficultas, si pro filio
primogeniti stamus, ut ostendamus, suc-
cedendum per eum locum esse, quem ip-
se primogenitus obtinebat, adeoque adi-
tum non patere alium, quo nunc mori-
entis bona obtinere aut secundogenitus,
aut primogeniti præmortui filius possit.
Nam quæq; proferuntur alia in istius fauo-
rem, extorqueri mihi posse videntur: &
sanè capi experimentum potest. at si euin-
citur, incrari per illum locum oportere, se-
quitur profectò necessariè ut potior sit fili-
us primogeniti, quam qui frater est, quo-
niam eadem cum sit persona patris & filij.
l. vlt. C. de impub. l.xi. §. 6. iuncta l. 3. D.
de exc. rei iud. vna caro. c. contradici-
mus. §. hac auctoritate. 35. q. 3. eo
nullus erit ad succedendum patri legali-
or. quod & dicitur dicit. §. ergo san-
cien-

ciendum. in Auth. qui. mo. na. eff. fu.
Nec certè de hoc dubitatur, quin libero-
rum prima sit successio, vel si isti nō in mo-
rientis, sed in aui potestate existant. I. si
retentus. de bo. po. con. ta. & docet A-
zo ad L. si putas. C. de pet. hæred. Illud
itaque probandum est solum. & in pub-
lica disputatione Vitebergæ probantem
Scipium fratrem tali argumēnto audiuī:
Aut per illum locum intratur, aut duo e-
rūt primogeniti: Sed duo esse primogeni-
ti nō possunt: Ergo per illum locum intra-
tur. Duos fore primogenitos, apparet, quia
hi iam duo sunt, qui primogeniti haberē-
tur, vñus & alter filius. Fieri id non posse,
liquet, quoniā nec per naturam duo simul
nasci possūt, adeòq; necesse est, ut vñus ge-
natūr primò: & h̄c vñū omnino habemus,
qui primò genitus est. Primogenitus nihil
aliud est, quā genit' primo, atq; nō nocet, si
respōderur, quod vñus istorū fuit, alter est,
et propterea nō duo sint primogeniti: nam
facti nomen primogenitus : & sicut dici
nequit aliquid primò factū, quod factum
post aliud est, etiā si hoc esse desinat: ita nec
dici primò genitus potest, qui genitus post
aliū est, etiū primus ille nō extet. Nec rejicij
atur, quod, qui nūc nō extat, haberī debeat

ac si fuisset nunquā non .n. eiusdemodi fictionis aut exemplum dabatur, aut iusta ratio adferetur: atque illud interim stat, facta fieri infecta non posse vlla constitutio-
ne. Et verò fictionem illam cur adsume-
mus, si alia adsumi solita vti valemus, quæ
de vno in alterius locum ponendo est?
Hæc secunda ratio fuerit, cur per illum
locum intrari debeat, quia non modò ex-
peditor, sed & visitator ista constitutio est.
Tertia erit, quod cum primogenitura filij
sit, (nomen .n. primogeniti est filij) omni-
no per filij personam adiri ad eam debet.
Jam verò si per istius personam intratur,
sequitur, quod dixi, vt eius filius intret. Et
non sunt hīc duo primogeniti, quando qui
in eundem locum primogeniti succedit i-
dem cum primogenito censemur. vt hæ-
res eadem cum defuncto persona censi-
solet, & successor quilibet cum auctore
suo. & plures pro vno accipiuntur, qui in
vnius locum deueniunt. l. 56. D. de cond.
& dem. Et filio intrante patris locum, non
corrumpi gradum, sed in eodem filium
esse censi, in quo pater fuit, alij tradide-
runt, & Dec. cons. 527. in ciuitate. num.
8. Cessat autem ex nostro fundamento di-
sputatio de transmissione. nam siue hoc,
siue

siue alio quodemum iure tu secundogenitum ad præsentem successionem vocabis, eodem ego probabilius longè vocabo filium primogeniti, cum per huius patris locum iri oporteat. Ecquis nescit, trāfmitti ad filios, quàm ad alios facilius? & a filiis repræsentari parentes melius quàm ab alijs? Est præterea aliud nostræ adsertionis pro filio primogeniti fundamentū, quod iste filius de damno vitando tractat magis, quàm secundogenitus, qui de lu-
cro potius agit. nam vt triste fuerit, mortem fratri expectare. vulgato §. sacram. l. inter stipulantem. D. de vc. oblig. & contra naturam, vt ea eueniat ante paternam. l. nam etsi parentibus. D. de inoff. testa. ita nullam habere secundogenitus spem succedendi probabilem potest. Quod in filio primogeniti contra est, qui nec mortem patris, nec ordinem esse mortalitatis turbatum expectare habet: & spem habet succedendi, quam in parente radicatam videt. Iam si vulgare ius est, & de damno vitando tractatibus adsumus magis, quī filio huic contra secundogenitum non adfuerimus? Non dispuo, quàm re-
etē dici damnum hoc possit, quod filium primogeniti vitare volumus, & scio quid

controuerti possit, sed quod quod hōc dānum est, maius est vtique in primogeniti filio, quām in secundogenito, adeoque fauendum filio illi est magis, quia si agenti de damno vitando fauetur magis, certe & ei magis quoque fauebitur, qui id cuitare desiderat, quod maiorem damni rationem, aut speciem habet. Certa hēc sequimur argumenta: & hēc argumenta etiam illud dispergunt, quod dici valet, agi hīc de eius successione, qui secundogenito propior est: nam ut hoc daretur, quia tamen succedi non potest nisi per primogeniti locum, rectius omnino ab istius filio succedetur, qui & probabilem spem succedendi in bonis, de quibus agitur, habuit. atque idem aliquando spem operari, quod operatur res, haud obscurum est. l. 2. D. de su. & leg. Porro tertium & ultimum argumentum pro primogeniti filio erit, quod successio ista neque ex gradus, neque ex ætatis prærogatiua, id quod Hotomanus ostendit, neque ex iure Suitatis, id quod Hotomanus credit, defertur, sed ex ipsa qualitate primogenituræ. Quid cauillamur? Primogenito, inquit lex, deferatur. Defertur etiamsi nec hæres, nec in potestate patris sit, nam satis si adfis quesi-

ta qualitas. Ergo nō ex iure Suitatis defer-
tur. Quæ itaq; secūdogenitū intrudere pos-
sēt, ea cum cessent omnia, sanè nec secun-
dogenitus admittetur. & admittetur filius
primogeniti, qui patri competentem qua-
litatem illam adsumit iustiùs : quòd & cū
filio quasi gigni nepos videri possit. atque
is omnino de substantia primogeniti satus
est: vt omittam , multa etiam iuris ex-
traordinarij, quæ de filijs sunt constituta,
ad nepotes transferri. Ista nostra sunt, quæ
in syluam hanc tulimus. quod si pauca vi-
deri possunt , cogitemus principem iu-
risconsultorum Cuiacium , qui paucio-
ra, & ea quæ nec sua sunt , adfert : aut
aliorum etiam scripta lusremus recenti-
orum , & nihil fere (quæ summa est va-
nitas) non dictum comperiemus . Ad-
ferre aliquid libuit. tulimus quod per ho-
ræ spatium (ita est) potuimus cogitare,
& memoria suggestere valuit. nam Londi-
ni hīc & sine libris agimus.

De iure thesauri & fossilium.

Disput. X.

SÆPÈ ego dubitaui de thesauri atque
 metallorum iure, nec satis admirari po-
 tui, cur ista principi deberentur. Ceterum
 explicaui de thesauro postquam vidi l. 4.
 D. ad leg. iu. pecul. vbi mandatis princi-
 palibus cautum notatur, ne pecuniae se-
peliantur. atque ideo cum sit contra leges
 ea pecuniarum reconditio, nō mirum si in
 commissum incidit quasi quod conditum
 est, & fisco debeatur. Habet autem sanctio-
 rationem, quia & contra naturam pecu-
 nia est, vt sepeliatur, vsibus hominū quo-
 tidianis inuenta. vt per Arist. lib. 5. Eth.
 Id quod & de alijs thesauri rebus dici op-
 timè potest. l. 5. l. 7. D. de usufr. ea. re. qua
 vs. con. Et non est thesaurus, si quis aliquid
 vel lucri caussa, vel mētus, vel custodiæ
 considerit sub terra, cuius etiam furtum
 fit. l. numquam. D. de adq. re. do. Vbi lucri
 caussa an est, quod multa condita sub terra
 esse oportet, vt meliora, vt apta vsibus sint?
 an etiam illud respicit, *Pecunia sine peculio*
fragilis. quod & peculij sit augeri? Reliqua
 aperta

aperta. Non is est thesaurus, et si aliquando etiam de non reconditis sub terra dicitur. quod & Acursius adnotauit, & legere apud alios auctores est. Atque hinc furtum istorum omnium sit. hinc si in re vendita liteat pecunia huiusmodi, aut perdata fortè, aut per errorem ab eo, ad quem pertinebat, non ablata, nihilominus eius est, cuius fuerat. l. a tutor. 67. D. de re. vind. & Alciatus tractat lib. 7. Parerg. c. i. atque aliud exemplum habet Heraclides in lib. de polit. aliudque superioribus annis nos vidimus in herede, qui scrinium, in quo multa condebatur pecunia, ignorans distraxit: & eam recipere iussus est. thesaurus est vetus quadam depositio pecunie, cuius non extat memoria, ut iam dominum non habeat. d.l. nunquam. Sunt condita ab ignotis dominis tempore vetustiori mobilia. C. de thesau. alij monilia legunt ex C. Th. sed cur non ex C. Iust. mobilia immo in illo reponimus? Illinc Iustinianus acceptus? at ille tamen, ut iste corrumpi potuit: & si neuter est corruptus, Iustiniane magis stabimus: & Iustiniane in re dubia stabimus, quia hic Codex noster. Ceterum est & probabilius, ut legamus mobilia, quoniam non monilia tantum thesauri sunt,

&

& mobilium appellatio latior est, accedit
que ei proprius pecuniae nomen, quod in
definitione iurisconsultus ponit, & ego in
lata ipsius significazione accipio. atque ita
utraque probè conuenit definitio. quan-
quam de pecunia numerata dixisse iuris-
consultus potuit, sensum latini vocabuli
exprimendo, quod est Flauissæ, quia fla-
tum & signatum non rude recondi æs cō-
fuerit, ut per Nonium & Gellium. In-
fert autem ex definitione sua iurisconsul-
tus, ut inuentoris fiat thesaurus, quia non
alterius sit. Id quod constituto iuri princi-
pali liquidò aduersatur. Componi ista ta-
men possunt, & composita sanè sunt legi-
bus de ipsa hac adquisitione latis, distribu-
entibúsque principem inter & inuento-
rem. nam æquum sanè fuit, & ex gene-
rali regula, ut quod in nullius esset bonis,
id cederet inuentori. nullius autem nec
in principiis bonis thesaurus adhuc latens
& reconditus videri prorsus potest, qui
nec scitur si extet, aut ubi extet. I. 3. §. Ne-
ratius. D. de adq. poss. Atque cum ipsa
olim depositione in ius principiis caderet,
danda quoque pars huic fuit, non totus
inventioni tribuendus. Sic ego interpre-
tor d. §. Neratius. in illis verbis, *quia scit*
alienum

alienum esse, alienumque dico id est principis cum motus adhuc loco non est, sed tantum cognitus ubi lateat, nam Hirnerij falsa expositio est per d. l. a tute. & nugatoria altera glossatoris alterius. Iam leges latas videamus. *Quæ minime deposuisse tollito.* ait de thesauris Plato lib. xi, de legi. quos & immobiles dicit, & Dis inferis sacros. Ea verò lex fuita apud Iudæos respiciebat: ut legitur Ios. lib. 2. con. Appio. Statuo illam postea de pecunia non sepelienda, quæ superest in l. 4. D. pecula. Tertiam Adriani Cæsaris legimus, quam recitat Spartianus his verbis, *De thesauris ita canit, ut si quis in suo reperisset, ipse potiretur: si quis in alieno, dimidium domino daret: si quis in publico, aequaliter cum fisco partiretur.* Et a Spartiano nō diuersa abit Iustiniani narratio in §. thesauros. Inst. de re. diuis. tantum quod verbo *reperiendi* Spartianus significare fortassis voluit, certè potuit, id explicauerit Iustinianus adhibita distinctione casus fortuiti & datæ operæ. loquor ergo in secundo & tertio capite, in quibus ea recitatur a Iustiniano distinctio: nam primi caput accipio simpliciter in Spartiano, ut & positum a Iustiniano est. Item

tem quod latius reliqua notet hic, non propterea aduersus historico manet, vt nec dictum omisso contrarium est. Quar-
ta successit lex diuorum fratum, quæ recitatur in l. 3. §. pe. D. de iu. fis. quæque an pugnet cum d. §. thesauros. & le-
ge Adrianī, dicetur mihi lib. 2. Leq. Tu-
bit & Alexander de thesauris legem,
quam Lampidius refert, *Thesauros reper-
tos, inquit, his, qui repererant donauit.* Nul-
lam is adhibet cautionem. Sexta illa suc-
citat lex lata, quæ in Codice habetur The-
odosiano. Septima, & in Codice Iu-
stinianeo idem sancitus, quod Adrianus
constituit, quodque sequentibus legibus
abrogatum erat. Octaua est in libris Feu-
dorum, in tit. quæ sint regal. Iactata
questio de ista acquisitione est, quo-
niam hinc æquitas naturalis, & regula
generalis, illinc ciuilis legis auctoritas
& ratio pugnam committunt. Sed iam
absolutis, quæ dicere de thesauro consti-
tuimus, alteram disputationis partem de
fossilibus adeamus. De his maior videri
difficultas potest, quando non eò nostra
hæc aspirat disputatio, vt generalem ali-
quā rationē, ipsām ue rationis adhuc egē-
tem explicare possit, sed vt certā adferat, et
quæ

quæ alijs quæstionibus non facile subiicitur. Ecce n. de sale dicere possemus, omni tempore ius istud principibus usurpatum, quod & nunc retinent. Videntes a Romulo uicti iussi sunt, ut a salinis abstinerent, quæ circa fluminis hostia erant. Dionis lib. 2. Salinas ibi sub Anco factas memorat Liuius lib. 1. atq; inde illico vectigal institutum notat A. Victor in lib. de vi. illustr. rursimq; aliud censore Liuio illo, cui & a Sale datum propterea cognomentum est. Liu. lib. 29. Item Paulus Macedonibus, subactis ius istud Salarium tenuit. vetuit inuento uti sale Macedones. Dardanis salis commercium dedit. Liu. lib. 45. Sic publicanorum familiæ in salinis. Cic. pro le. Ma. & Salinarum conductio. I. Sed & hi. D. de publica. I. 3. C. pro so. I. si quis. C. de ve&t. & comm. & publica Salinarū vectigalia. I. 17. D. de ve. si. I. liber homo. D. de her. inst. I. 1. D. quod cui. vni. no. damnatio in opus Salinarum. I. 6. D. de capt. Bella quid inter Burgundos & Alemannos, inter Hermunduros Catosque pro sale gesta recenseā? Quid Petrusinum sub Paulo III, quid tumultū Gallicum sub Francisco I cōmemorem? quid anxias semper tractationes salarias dicam?

histo-

historias habent Ammia. li. 28. Tac. lib. 13
Guicc. lib. 12. 14. 16. 18. 19. Hæc, & alia
adnotari de sale possunt, quod ipsum sibi
principes vindicarunt. Ceterum de rati-
one vindicationis queritur magis. nam
& priuati iuris esse salinas legimus in l. 4.
D. de cens. l. generali. §. vxori. D. de v-
sufr. lc. & metalla alia esse posse. l. 3. in
fi. & l. 4. l. 5. D. de re. co. l. 13. D. com.
præd. l. diuortio. §. si vir. D. sol. matr. l.
9. D. de vsufr. Quid igitur? num lege re-
gia ius metallorum principibus adtribu-
tum? id dici videtur in tit. Feud. quæ sint
reg. Sed non hæc est ratio, quam queri-
mus? An ergo salis laudes tantas ac ta-
les esse dicimus, vt facere ipsum iuris
priuati non deceat? Salem sapiens qui-
dam antiquus laudauit, vt est apud Pla-
to. in conu. & diuinum appellauit Ho-
merus: quod Plutarcus adnotauit Symp.
5. q. 8. Ast remotiora hæc & commu-
nia, neque pro alijs metallis satisfaciunt,
pice, creta, arena, calce, lapidibus, sul-
phure, alumine, similibus, quæ scilicet
metalli nomine omnia veniunt. vt ex su-
pradicis legibus liquet, & exposuit Al-
ciatus in c. 39. lib. 1. Parerg. Argento &
auro illa conueniunt. & pro auro addi ra-
tio

tio alia potest ex Auth. de consul. Pro que ferro ea dici valet, quæ de armis traditur publicè adseruandis Nou. 85. et alibi. Facit metalli fodinas publicas Dio lib. 52. Picarias facit Cic. in Bru. & aliæ quæ tales censeantur, cædem leges ostendunt. Et ego in vniuersum puto, huius principalis iuris rationem esse, quod ista metalla a natura non in priuatum, sed in publicum, & communem usum creata magis videantur: itaque ad eum pertineant, cuius ius publicum est. Quod si tamen ratione aliqua in priuatum deuenerint, ea si principes extorqueant, non iure agunt, & inter rapinas, atque concussions Tyberij Suetonius refert, quod ciuitatibus, priuatisque & alia, & ius hoc metallorum abstulerit. c. 49. quo nomine vituperatus etiam est Laurentius Medices, ut ex Volaterano refert Molinæus ad Dec. cons. 292. Et protenui. Cui tamen ego non accedo in eo, quod Salinas iure communi priuatorum facit cretæ similitudine, quæ vix in metalli nomine conuenit, & potest etiam ipsa iuris principalis dici, quoniam nullo titulo priuatis quæsita adseri potest antequā parcat. idē quod de thesauro notauimus.

Conditiones.

	pag.
Si Rationes reddiderit	1.
Si Promerent	31
Si quid Acciderit	41.
Si Pohenint	44.
Si Habitaverit	51.
Si sine Libens	60.
Si volet	102.
Si Monitor	112.
Si Nuptierit	116.

Disputaciones.

De Rescendi Tempore	1.
Utrum fosset Princeps de Regno suo suorum subditorum rebus q̄ Arbitrari statere -	27.
Si eodem Testamento cedent Summa eidem bijs fuerit Legata	51.
De Praemio Corona muralis	56.
An Filius teneat accusare patrem homicidam -	63.
An Iudex ex Productis an ex conscientia debeat Judicare	72.
De JUDICIS in eadē cā diversis Lententijſ	95.
De Beneficio id factum proustanti quod facere obligatus potest	107.

An filios primogeniti; vel secundo geniti
potior in successione sit ————— 129

De Jure Thesauri et Fonsium ————— 130

H
129
-130